

A KERESŐMOTOROK ÉS A SZÓLÁSSZABADSÁG KAPCSOLATA

*Megközelítés és szabályozási javaslatok az Európai Unióban és az
Egyesült Államokban*

BARTÓKI-GÖNCZY Balázs
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

1. Bevezetés

Jelen tanulmány célja a keresőmotorok és a véleménynyilvánítás szabadsága viszonyának vizsgálata az Európai Unióban és az Egyesült Államokban. Az online tartalomhoz való hozzáférés ma már megkerülhetetlen szereplője sok szempontból izgalmas jogi, szabályozási kérdéseket vet fel. Vajon a keresőmotor-szolgáltató a szólásszabadság, sajtószabadság alanya-e vagy inkább csak egy „közvetítő”, korlátozott felelősséggel (és korlátozott védelemmel). Az internethozzáférés-szolgáltatók vagy a műsorterjesztők analógiája áll-e közelebb a valósághoz? Ez egy olyan előkérdés, mely nélkül egy esetleges állami beavatkozás kereteit nem lehet lefektetni, hiszen lényeges különbség van egy „szerkesztő” és egy „közvetítő” szabályozásának lehetőségei között. Jelen tanulmány épp ezért a keresőmotorokkal kapcsolatos kockázatok ismertetése után, első körben, erre keresi a választ. A kérdés komplexitásának érzékeltetése céljából összehasonlítom az egymástól eltérő európai és amerikai jogfel-fogást, amellet érvelve, hogy a keresőmotor-szolgáltatás által elérhető úgynevezett organikus keresési eredmények nem tekinthetők szólásnak, sokkal inkább olyan technikai szolgáltatásnak, amely nem élvezi sem az Első Alkotmánykiegészítés, sem az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikkének védelmét. Végül bemutatatom azokat az európai uniós és tagállami javaslatokat, amelyek a keresőmotorok szabályozását célozzák.¹ Bár a keresőmotorok számos jogterület vonatkozásában

¹ A keresőmotorokkal kapcsolatban számos jogi kérdés felmerül, akár csak a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatban is. Jelen tanulmány kereteit meghaladná, ha mindezen kérdésre kitérnénk, így például nem tárgyaljuk az ún. automatikus keresés kiegészítés (Google Autocomplete funkciója).

támasztanak kihívásokat (szerzői-, adatvédelmi és versenyjog), e tanulmány keretei között kizárólag a véleménynyilvánítás szabadságának kontextusában vizsgálom e szolgáltatástípust.

2. A keresőmotorokkal kapcsolatos kockázatok

2.1. Keresőmotorokról általában

Egy filmes hasonlattal élve az internetes információbőség kicsit olyan, mintha rengeteg olajat találnánk, de nem rendelkeznenk olajfinomítókkal.² Azaz az előttünk heverő lehetőség gyümölcseit nem élvezhetjük, hiszen az ember képtelen tájékozódni azon a „tartalom óceánon”, amely megnyílt előttünk. Ehhez segítségre van szükségünk, partnerünk ebben pedig a keresőmotor-szolgáltató, aki nélkül ma nem tartana ott az információs társadalom fejlettsége, ahol most. Stuart szerint azon információk tekintetében, amelyekről előzetesen nincsen ismeretünk, a Google egyenesen maga az internet, hiszen nélküle nem találnánk rá ezen tartalmakra.³ Ennél fogva a tartalomszolgáltatók szempontjából a keresőmotor-szolgáltatók rendkívül fontos szereplők atekintetben, hogy tartalmuk eljusson az internetfelhasználókhoz.⁴ A keresőmotor-szolgáltatók természetesen a felhasználókra is óriási hatással vannak. Befolyásolhatják, hogy mit olvasunk, kinek a szavára figyelünk, kinek van lehetősége arra, hogy véleményét széles körben megossza. Grimmelmann szerint, aki a keresőmotort kontrollálja, az ma gyakorlatilag az internetet is kontrollálja.⁵

A keresőmotorok tehát vitathatatlanul fontos szereplői a vélemények piacának, hiszen összekötik az információt keresőket az információt közlőkkel, utat vágva az információs szmog kódén keresztül. A keresőmotor, mint bábeli könyvtáros, szoftvere segítségével folyamatosan pásztázza az internetet, felkeresve az ott elérhető weboldalakokat, melyeket ezt követően katalogizál (indexál), illetve egyező keresési kérelem esetén kilistáz a felhasználónak, annak megfelelően, hogy a több száz paraméter szerint melyik tartalom a leginkább releváns a keresési kérelemhez képest. Ezen algoritmusok

Erről bővebben ld. Donald SCOTT: Searching, Suggesting and Speaking – Does a Company Have a Recourse for Defamation on Google? *King's Student Law Review*, Vol. 4., 2013. 119–133.; KLEIN Tamás: Adalékok az online diskurzusok szabályozási kérdéseihez. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4.* Wolters Kluwer, 2017. 149–186.

² Ex Machina (2015), Film4 Productions – DNA Films, idézi: Luke PETTYJOHN: Preventing an ex machina future – search engine speech and the advisory theory. *First Amendment Law Review*, 2016. 462–488., 462.

³ Allyson Haynes STUART: Google Search Results – Buried if not Forgotten. *Nort Carolina Journal of Law & Technology*, vol. 15., 2014. 463–518.

⁴ Lucas INTRONA – Helen NISSENBAUM: Defining the Web – The politics of Search Engines. *Computer*, 2000/01. 54–62. https://www.researchgate.net/publication/2955191_Defining_the_Web_The_Politics_of_Search_Engines

⁵ James GRIMMELMANN: The Google Dilemma. *New York Law School Law Review*, vol 53., 2009. 939–950., 940.

nem nyilvánosak, a Google üzleti titkát képezik, egyrészt a konkurencia okán, másrészt annak érdekében, hogy ne lehessen visszaélni azzal és kijátszani azt.⁶

A hálózatos iparágákra jellemző módon a keresőmotor piac oligopolisztikus, sőt sok államban monopol szereplő van jelen. Kínában a Baidu a piac 63,1%-át fedi le, 600 millió felhasználóval, míg az Oroszországi Föderációban a Yandex dominál a piac 62,2%-ának ellenőrzésével. A leginkább koncentrált és monopolizált piacot azonban Európában találhatjuk, ahol a Google 90%-os részesedéssel rendelkezik (az Egyesült Államokban ez az arány 67,5%).⁷ A Google több száz milliárd honlapot indexált, mely összességében több mint száz millió gigabyte adatmennyiség.⁸ Tekintettel arra, hogy jelen tanulmány fókuszában az Európai Unió és az Egyesült Államok áll, ezért a keresőmotor-szolgáltató szinonimájaként a Google-t is említhetjük, tekintettel piaci erejére.

2.2. Keresési eredmények manipulációja

A keresőmotorok természetesen diszkriminálnak, hiszen a szolgáltatás lényege, célja, hogy tartalmak között különbséget tegyen. Ami azonban megkülönbözteti a keresési eredményt a keresési eredménytől, az a diszkrimináció motivációja. Amennyiben a lista alapja egy előre definiált, objektív, relevancián alapuló feltételrendszer, akkor „organikus” keresési eredményről beszélünk. Axiómaként kezelem, hogy ezen eredmények nem jelentenek problémát a véleménynyilvánítás szabadsága szempontjából, hiszen amennyiben ezt is megkérdőjelezzük, akkor azzal a keresőmotor létjogosultságát vonjuk kétségbe. Ezzel szemben azonban a keresőmotor – eltérve az organikus kereséstől – más motiváció alapján is befolyásolhatja, hogy milyen tartalmakhoz férhetünk hozzá. Ezen belül érdemes elkülöníteni a fizetett pozitív diszkriminációt, illetve az egyéb megfontolásból történő manipulációt. Az előbbi gyakorlatilag a reklám (AdWords például a Google esetében), amikor a tartalom azért kerül – jól elkülönítve a többi eredménytől – a lista élére, mert azért a tartalom előállítója fizetett. Témánk szempontjából a legtöbb kérdést talán az utóbbi kategória veti fel, amikor a keresőmotorszolgáltató egyes véleményeket, tartalmakat meggyőződése, gazdasági ellenérdekeltsége okán tüntet el, sorol hátrébb vagy épp előrébb (a továbbiakban: manipulált keresési eredmény).

Alan Davidson, a Google korábbi kormányzati kapcsolatokért felelős igazgatója szerint a Google nem akart kapuőr lenni, döntéseket hozni arról, hogy az emberek mit láthatnak.⁹ Erre azonban az elmúlt 15 év rácáfolni látszik. A keresőmotor-szolgáltatók ugyanis hoznak szubjektív döntéseket egyes tartalmak pozitív vagy negatív diszkriminálása tekintetében. Ezen döntések hátterében gyakran olyan tartalomsemleges indo-

⁶ STUART i. m. 473–474.

⁷ Rebecca MACKINNON – Elonnai HICKOK – Allon BAR – Hae-in LIM: *Fostering Freedom Online – The Role of Internet Intermediaries*. UNESCO Series on Internet Freedom, 2014. 99–100. <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/fostering-freedom-online-the-role-of-internet-intermediaries/>

⁸ GOOGLE: An explanation of our search results. <https://www.google.com/search/howsearchworks/crawling-indexing/>

⁹ Idézi Marvin AMMORI: *The 'New' New York Times – Free Speech Lawyering in the Age of Google and Twitter*. *Harvard Law Review*, vol. 127., 2014. 2259–2295., 2273.

kok állnak, melyek célja a szolgáltatás minőségének fenntartása. Ilyen például spam tartalmak kiszűrése, illetve az olyan weboldalak kizárása, akik visszaélészerűen próbálják manipulálni a keresési algoritmust.¹⁰ Ez a beavatkozás az internethozzáférés-szolgáltatók forgalommenedzsment gyakorlatához hasonlítható, mely nélkül nem is működhetne az internet hatékonyan. Továbbá, a keresőmotor-szolgáltatók gyakran értékelik a keresési eredményeik minőségét és ennek megfelelően módosítják a keresési algoritmusokat.¹¹ E tevékenységek véleményem szerint nem veszélyeztetik a véleménynyilvánítás szabadságát, sőt szükségesek ahhoz, hogy a szolgáltatás megfelelő módon működjön.

Ezzel szemben komoly problémát vetnek fel azok az esetek, amikor a Google motivációja nem a szolgáltatás minőségének javítása. A keresőmotor-szolgáltatás nemcsak gazdasági érdekeket szolgálhat, hanem a politikai vélemények korlátozására is alkalmas.¹² Dawn Nunziato több olyan esetet említ, amikor a Google önkényesen és szubjektíven szűrt bele abba, hogy kit enged megjeleníteni a találati listáján. Az egyik ilyen hátrányos megkülönböztetés kárvallottja W. Frederik Zimmermann, azon könyv szerzője, aki az amerikai fennhatóság alatt álló guantanamó-i katonai bázison fogvatartottakról írt, kritizálva az amerikai kormányt. A Google megszüntette a könyv reklámozását, arra hivatkozva, hogy nem promótál „szenzitív témákat.” Ugyanígy a Google megszüntette azon honlap AdWords szerződését, amely George W. Bush akkori elnököt kritizálta, azon az alapon, hogy a Google belső szabályzata nem engedélyez magánszemélyek elleni támadásokat.¹³ Szintén a 2000-es években a Google elutasította a Christian Institute abortuszellenes kampányának fizetett hirdetésként való megjelenítését, mely döntését végül visszavonta 2008-ban, miután az ügy bíróság elé került az Egyesült Királyságban.¹⁴

Rendszerezve, a keresőmotorok több módon korlátozhatják, illetve manipulálhatják az egyes tartalmakhoz való hozzáférést:

- Eltávolíthatnak bizonyos tartalmakat, weboldalakat az indexükből.
- A tartalmakat folyamatosan kereső szoftverük („*spider*”) már eleve nem vesz fel a keresési találatok közé, nem indexál bizonyos weboldalakat, tartalomtípusokat.
- A keresési algoritmus nem ad ki keresési találatot bizonyos kulcsszavakra.¹⁵

¹⁰ A Google 2006-ban bejelentette, hogy a BMW-t, illetve a Ricoh vállalatot kizárja a keresési találatok közül, mivel ezen órásvállalatok manipulálni próbálták a keresési eredményeket. Idézi: Jennifer A. CHANDLER: A Right to Reach an Audience – An Approach to Intermediary Bias on the Internet. *Hofstra Law Review*, vol. 35., 2007. 1095–1137., 1110.

¹¹ Joris VAN HOBOKEN: *Search Engine Freedom – on the Implications of the Right to Freedom of Expression for the Legal Governance of Web Search Engines*. Wolters Kluwer, 2012. 210.

¹² KOLTAY András: Az újmédia kapuőreinek hatása a médiaszabályozásra. In.: GELLÉN Klára (szerk.): *Jog, innováció, versenyképesség*. Wolters Kluwer, 2017. 99–124., 114.

¹³ Dawn C. NUNZIATO: The Death of the Public Forum in Cyberspace. *Berkley Technology Law Journal*, vol 20., 2005. 115–1171., 1124.

¹⁴ Megan KNOWLTON: Religious Discrimination Over the Internet: Protected or Prohibited? A Comparison of Law in the United Kingdom and the United States in the Recent Settlement between Google and the Christian Institute. *Journal of Law and Religion*, vol. 167., 2009. 182–196.

¹⁵ Ld. például a Baidu, kínai keresőmotor politikáját a kínai rezsim elleni megmozdulásokkal kapcsolatban.

- A keresési algoritmus bizonyos tartalmakat vagy tartalomtípusokat nagyobb súllyal vesz figyelembe, azaz priorizál, pozitív diszkriminációban részesít.
- Befolyásolja a felhasználó tartalommal kapcsolatos értelmezését, véleményét azáltal, hogy ahhoz addicionális magyarázatot, hirdetést ad.¹⁶

2.3. A felhasználók „szűrőbuborékba” zárása

Egy másik, szintén a keresőmotorokhoz, illetve közösségi médiához (mint pl. a Facebook) kapcsolódó kritika az, hogy a felhasználókat egy „információs buborékba” vagy más kifejezéssel „szűrőbuborékba” zárják, ahol a felhasználó – köszönhetően annak, hogy a szolgáltatók folyamatosan monitorozzák online szokásait – szinte kizárólag olyan tartalmakkal találkozik, amely megegyezik érdeklődési körével, politikai szimpátiájával. Ez nem csak azért problémás, mert így az egyén nem találkozik saját meggyőződésével szemben álló véleményekkel, amelyek optimális esetben alakíthatnák, szolidabb alapokra helyezhetnék egy adott témában a véleményét, hanem azért is, mivel így a felhasználók egy adott kérdésben teljesen eltérő információkkal rendelkeznek. Márpedig „közös nevező” híján az egymás meg nem értése, a meddő vita sokkal gyakoribb, mint amikor az emberek ténybeli ismeretei megegyeznek, csak azok interpretációja és az azokból levont következtetések különböznek. Egy ennek hatására létrejövő „atomizált társadalom” könnyebben manipulálható, hiszen az emberek izoláltan könnyebben befolyásolhatóak mint egységben.

Sunstein *Republic.com 2.0* című könyvében¹⁷ úgy érvel, hogy a szólásabadság jól működő rendszerének főleg két sajátos követelménynek kell megfelelnie. Először is az embereknek olyan tartalmakkal is kell találkozniuk, amelyeket előre nem választottak volna, ugyanis a nem megtervezett és váratlan találkozások során gyakran merülnek fel olyan témák, amelyek az egyén számára bosszantóak. Ez azonban elkerülhetővé teszi a szélsőségeket, megosztottságot, amelynek táptalaja azon közösségek, ahol csak hasonló gondolkodású emberek találkoznak. Másodsorban, érvel Sunstein, az állampolgárok zömének közös tapasztalatokkal kell rendelkeznie, melyek nélkül egy heterogén társadalom jóval nehezebben képes kezelni a társadalmi problémákat.¹⁸ A szűrőbuborék, melybe a keresőmotorok és a közösségi média zár minket, Sunstein szerint veszélyeztetik a „nyilvános fórum” és „deliberatív demokrácia” eszméjét, ugyanis a köztársaság állampolgárainak szabadságához a különféle témák és vélemények megismerése szükséges.¹⁹

Ahogyan Eli Pariser fogalmaz:

„[...] a szűrőbuborékunk a saját, személyes különbejáratú információs világunk, amiben online élünk. És hogy mi van ebben a szűrőbuborékban, az azon múlik, hogy kik vagyunk, mit csinálunk. De az a helyzet, hogy nem mi döntjük

¹⁶ MACKINNON–HICKOK–BAR–LIM i. m. 104.

¹⁷ Cass R. SUNSTEIN: *Republic.com 2.0*. Wolters Kluwer, 2013.

¹⁸ Uo. 128.

¹⁹ Uo. 197.

el, hogy mi kerül bele. [...] Amit most látunk, az az, ahogyan a hús-vér örök átadják a stafétabotot az algoritmikus öröknek. És az algoritmusoknak nincs meg az a belső etikája, amit a szerkesztők használtak. Így, ha az algoritmusok fogják elrendezni a világot a számunkra, ha azok döntenek el, hogy mit nézzünk meg és mit ne, akkor biztosítanunk kell, hogy ne csupán a relevancia szerint legyenek programozva. Biztosítanunk kell, hogy olyan dolgokat is megmutassanak, amelyek kényelmetlenek, provokatívak vagy fontosak”.²⁰

Egy demokráciában a hatalom a népé. A hatalom pedig felelősséggel jár. Esetünkben véleményem szerint azzal, hogy a közügyek alakításába beleszólni kívánó állampolgárnak széleskörűen kell tájékozódnia, hogy a lehető legmegalapozottabb döntést hozhassa meg a közügyek szempontjából releváns kérdésekben. E tájékozottság alapja az elérhető információ, mellyel kapcsolatban az internet korlátlan lehetőségekkel kecsegtetett, azonban, mint láthatjuk, paradox módon a keresőmotorok és közösségi média képes minket elszigetelni, citoyen-ből fogyasztóvá degradálni minket, olykor tudatunk, beleegyezésünk nélkül.

3. A „találati lista” jogi természete, avagy szólás-e a keresési eredmény?

Ahogy Koltay megjegyzi, a kibővült média-értékláncban megjelenő új szereplők (ideértve a keresőmotor-szolgáltatókat is) tevékenységének besorolása nem triviális. Végezhetnek valamiféle sajátos, tartalom-előállítás nélküli „szerkesztést” (tartalomaggregátorok, keresőmotorok, közösségi médiumok, internetszolgáltatók, felhasználói kommentelést lehetővé tevő weboldalak tartalomszolgáltatói), vagy végezhetnek mainstream médiába átszivárgó tartalom-előállítást, a „hagyományos” szerkesztői felelősség nélkül (user generated content, kommentek), illetve eljuttathatnak audiovizuális tartalmakat a nézőkhöz a korábbtól gyökeresen eltérő módon (over-the-top szolgáltatások, több képernyős tartalomterjesztés stb.), és így tovább.²¹

A kérdés tehát: a keresőmotorok vajon tekinthetőek-e a sajtószabadság alanyainak, mint szerkesztők? Ehhez előljáróban érdemes megjegyezni, hogy a szólásszabadság kérdése három aspektusban merül fel a keresőmotorokon keresztül elért tartalmakkal kapcsolatban, mely szempontok, mint látni fogjuk, gyakran egymással konfliktusba kerülnek.

- Először is, az online tartalomszolgáltató véleménynyilvánítási jogát gyakorolja, amikor tartalmat tölt fel az internetre, azzal a céllal, hogy üzenetét széles körben megossza az internet-felhasználókkal.

²⁰ ELI PARISER: Óvakodj az online szűrőbuboréktól. TED 2011 előadás, elérhető: https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles/transcript?language=hu

²¹ KOLTAY András: A sajtószabadság fogalma ma: Új média, új szerkesztők és a jog hagyományos megközelítése. In: KOLTAY-TÖRÖK i. m. 99–134., 115.

- Másodsorban, a keresőmotor szolgáltató véleményt nyilvánít (?) az általa indexált és sorrendben rendezett tartalmak relevanciájával kapcsolatban.
- Végül, az internet felhasználót²² megilleti az információhoz való hozzáférés joga.

Ebben az információáramlási (érték)láncban érdekellenétet merülhet fel a keresőmotor-szolgáltató és az online tartalomszolgáltató között, illetve – ugyanabból fakadóan – az internet felhasználó és az keresőmotor-szolgáltató között. Ez utóbbi ugyanis manipulálhatja – és mint fentebb láttuk gyakran manipulálja is – a keresési eredményeket, azaz nem az organikus keresési eredményt jeleníti meg. Ezáltal diszkriminál (negatívan vagy pozitívan) az adott online tartalmak között, gyakran arra hivatkozva, hogy ő a véleménynyilvánításhoz fűződő jogát gyakorolja, mellyel egyidőben korlátozza a tartalomszolgáltató hozzáférési jogát a felhasználókhöz, illetve a felhasználó információhoz való szabad hozzáférését. Itt tehát nem két különböző alapjog konkurál egymással, hanem ugyanazon alapjog.

A probléma feloldásában eltérő felfogást képvisel az európai és amerikai joggyakorlat. Az Egyesült Államokban a keresőmotor-szolgáltató nemcsak hogy a szólásszabadság alanya, de szabadsága erősebb, mint a másik két érintett csoport véleménynyilvánításhoz fűződő joga. Az európai felfogás ezzel szemben, átvágva a gordiuszi csomót, nem ismeri el véleménynyilvánítónak a keresőmotor-szolgáltatót, csupán egy közvetítő, technikai szolgáltatóként tekint rá.

A két megközelítés, melyeket Grimmelmann „közvetítőelméletnek”, illetve „szerkesztéselméletnek” nevez, az alábbiakban foglalható össze. A közvetítőelmélet szerint a keresőmotor-szolgáltató csupán közvetíti, megjeleníti a mások által megfogalmazott közléseket, tartalmakat – tehát itt mások, és nem a keresőmotor-szolgáltató a közlő fél. Az csupán mások közlését közvetíti a közönség felé, s mindezt mechanikusan és objektív módon teszi. Ezzel szemben a „szerkesztéselmélet” alapja az, hogy maga a keresőmotor-szolgáltató a közlő fél, amikor – emberek által létrehozott algoritmusok segítségével – a felhasználó keresési kérélmére véleményt fogalmaz meg, hogy melyek lehetnek a felhasználó számára a releváns találatok, s hogy ezek milyen sorrendben jelenjenek meg a felhasználói felületen.²³

3.1. Az amerikai megközelítés

3.1.1. Joggyakorlat a keresőmotorokkal vonatkozásában

Az Egyesült Államokban közel 15 éves múltat tekint vissza a keresőmotorok Első Alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos megítélésének joggyakorlata. A bíróságok értéke-

²² Itt a tartalmat fogyasztó passzív fogyasztóra gondolunk. A szerepek természetesen felcserélődhetnek, keveredhetnek, hiszen egy tartalom fogyasztója lehet egyben tartalom-megosztó is.

²³ James GRIMMELMANN: Speech Egines. *Minnesota Law Review*, vol. 98., 2014. 868–952.; ld. még: NAVRATYIL Zoltán: A gépek nem beszélnek – a keresőmotor-szolgáltatók találati listája, mint szólás, az Egyesült Államok jogfelfogása tükrében. *In Medias Res*, 2015/01. 128–140., 133. elérhető: <http://mediatudomany.hu/laparchivum.php?pdf=85>

lése konzekvens és egyértelmű: a keresőmotorok találati eredményei szólásnak minősülnek és ekképpen nem tiltható meg számukra, hogy egyes tartalmak között tetszőlegesen diszkrimináljanak, hiszen e magatartásuk véleménynek, védett értéknek számít.²⁴

E vonatkozásban az első, precedensértékű ítélet 2003-ban született a Search King ügyben.²⁵ A felperes honlapjait a Google „fekete listára tette”, azaz eltüntette a keresési eredmények közül, miután tudomást szerzett arról, hogy a Search King az előkelő helyen rangsorolt honlapjain reklámhelyeket árusított, előnyt szerezve a Google által lehetővé tett népszerűséből. Google ellenkeresetében kijelentette, hogy semmilyen jogi kötelezettsége nincs arra vonatkozólag, hogy a felperes honlapját egyáltalán megjelenítse a találati eredmények között, másrészt a keresési eredmények kiválasztása és rangsorolása véleményt fejez ki, ezért mindennemű tiltás, külső beavatkozás sértené az Első Alkotmánykiegészítést.²⁶ Ezzel szemben a felperes hivatkozott – az őt ért jelentős anyagi káron túl – arra is, hogy a Google vélelmezetten jogsértő magatartásának abbahagyása egyben az „internet és a Google besorolási rendszerének integritását is visszaállítaná”.²⁷

A bíróság értékelése szerint azonban:

„[...] egy weblap rangsorolása egy vélemény arról, hogy milyen jelentőséggel bír az adott weboldal a keresőmezőbe beírt keresési kérelem vonatkozásában. [...] Ez pedig természetéből fakadóan szubjektív értékelés. Ennél fogva pedig a Bíróság megállapítja, hogy a Google keresési találati listája jogosult az Első Alkotmánykiegészítés általi védelemre.”²⁸

A bíróság ítélete véleményem szerint következetlen, ugyanis az abban foglaltak szerint a védett vélemény az adott honlap keresési kérelemhez viszonyított *jelentőségéről, relevanciájáról* alkotott vélemény. Ezzel szemben ebben az ügyben nem ez volt a vita tárgya, hanem pont az, hogy a Google nem ez alapján rangsorolta (pontosabban tüntette el) az adott honlapot (hiszen akkor továbbra is a lista elején kellett volna szerepelnie), hanem büntette azt, fekete listára téve. Kérdéses persze, hogy a negatív, üzleti érdek által vezérelt diszkriminációt vajon nem értékelte-e volna ugyanúgy szólásnak, véleménynyilvánításnak a bíróság.

A következő, hasonló tárgyú ügyre 2007-ig kellett várni, mely azért is volt különösen érdekes, mert itt a Google nem gazdasági alapon diszkriminált, hanem a kérdéses hon-

²⁴ Az Első Alkotmánykiegészítés ideológiai, történeti háttérével kapcsolatban ld. Frederik SCHAUER: *A demokrácia és a szólásszabadság határai – válogatott tanulmányok*. Budapest, CompLex, 2014.

²⁵ United States District Court for the Western District of Oklahoma, Search King Inc. v Google Technology Inc., Case No. CIV-02-1457-M., 2003.

²⁶ Search King Inc. v Google Technology Inc., Case No. CIV-02-1457-M. 2., az Első Alkotmánykiegészítés elméleti, filozófiai alapjairól bővebben ld. Frederick SCHAUER: *Az Első Alkotmánykiegészítés mint ideológia*. In *Medias Res*, vol. 1., 2012. 1–14.

²⁷ Uo. 8.

²⁸ Uo. 9.

lap által megfogalmazott politikai vélemény miatt.²⁹ A felperes, Christopher Langdon olyan honlapokat üzemeltett, amelyekeken az észak-karolinai kormányzati politikusok, illetve Roy Cooper főügyész vélt vagy valós korrupciós ügyeit,³⁰ valamint a Kínai Népköztársaság kormánya által elkövetett atrocitásokat tárgyalta. Ez utóbbi különösen érzékenyen érintette a Google-t, aki akkoriban éppen a kínai kormány kegyeit kereste annak érdekében, hogy cenzúrázott keresőmotor-szolgáltatásával megjelenhessen az óriási kínai piacon is.³¹ A bíróság nem értett egyet a felperessel. A Search King ügyszáma hasonlóan, a keresőmotorokat az írott sajtóhoz hasonlította, amely visszautasíthatja az álláspontjával nem egyező írások, hirdetések megjelenését az újságjában.³²

A harmadik releváns bírói döntés a tárgyban 2014-re datálódik.³³ Egy new york-i székhelyű civil szervezet beperelte a kínai állam által működtetett Baidu keresőmotort, amiért a szervezet által online megjelentetett, a kínai rezsimmel szemben kritikus tartalmakat a Baidu nem jelentetett meg a keresési eredményei között. Az említett keresőmotor-szolgáltató, hivatkozva a fent említett két ítéletre, az Első Alkotmánykiegészítés alapján kérte a kereset elutasítását a bíróságtól. A bíróság ítéletében pedig a Baidu-nak adott igazat, kifejtve, hogy:

„Egy keresőmotor központi célja, hogy az interneten elérhető óriási mennyiségű adatból releváns információkat szűrjön le és rendezze olyan módon, amely a leghasznosabb a keresést kezdeményező internetfelhasználónak. Eképpen eljárva pedig a keresőmotor-szolgáltatók elkerülhetetlenül szerkesztői döntéseket hoznak arról, hogy mely információt (vagy mely típusú információt) jelenítsenek meg [...]. Ebből kifolyólag pedig a keresőmotor-szolgáltató szerkesztői döntése olyan, mint a többi szerkesztői tevékenység, mint például az újságok esetében hozott döntések.”³⁴

A felperes azon felvetésével szemben, mely szerint egy algoritmus nem fejthet ki véleményt, a bíróság arra az álláspontra helyezkedett,³⁵ hogy „[v]égül is, az algoritmust

²⁹ United States District Court for the District of Delaware, *Cristopher Langdon v. Google Corporation Inc., Yahoo! Inc., Microsoft Corporation Inc.*, case no. 06-319-JJF, 2007.

³⁰ www.ncjusticefraud.com, www.cinaisevil.com, (a honlapok már nem, vagy nem az eredeti tartalommal érhetőek el.)

³¹ Jeanne BRETT – Lauren PILCHER – Lara-Christina SELL: *A New Approach to China: Google and Censorship in the Chinese Market*. *Harvard Business Review*, 2011.; valamint Dawn C. NUNZIATO: *Virtual Freedom – Net Neutrality and Free Speech in the Internet Age*. Stanford University Press, 2009. 136.

³² *Cristopher Langdon v. Google Corporation Inc., Yahoo! Inc., Microsoft Corporation Inc.*, case no. 06-319-JJF, 13.

³³ United States District Court Southern District of New York, *Baidu v. Jian Zhang et al.*, Case No. Civ. 3388 (JMF)

³⁴ *Baidu v. Jian Zhang et al.*, Case No. Civ. 3388 (JMF), 7.

³⁵ Némi kritikai élel jegyezzük meg, hogy Furman bíró az indokolásában rendre egy, a Google által korábban megrendelt tanulmány érvrendszerére hivatkozik: Eugene VOLOKH – Donald M. FALK: *Google First Amendment Protection for Search Engine Search Results*. *Journal of Law, Economics & Policy*, Vol 8., N. 4., 2012. 883–899.

magát is ember írta, ami így megtestesíti a keresőmotor-szolgáltató mérnökei által megfogalmazott értékítéletet arról, hogy a felhasználóik milyen tartalmakat találnak a leginkább relevánsnak.”³⁶

3.1.2. Egyéb közvetítő szolgáltatók megítélése

Annak érdekében, hogy az amerikai joggyakorlatot kontextusában vizsgálhassuk, érdemes megvizsgálni, hogy miképpen viszonyul a többi közvetítő szolgáltatóhoz és ebből milyen tanulságokat vonhatunk le.

A) KÁBELSZOLGÁLTATÓK

Az Egyesült Államokban a kábelszolgáltatók megjelenésével és gyors térnyerésével merült fel annak gondolata, hogy a helyi televíziók védelmében fel kell lépni és kötelezni az előbbieket az utóbbiak műsorjeleinek továbbítására. Ezt először a szövetségi szabályozó hatóság, az FCC, majd több alkotmányellenes határozat után a Kongresszus szabályozta, gazdag esetjogot indukálva.³⁷

A Kongresszus végül – látva az FCC sikertelen, és főleg alkotmányellenes próbálkozásait³⁸ – a *must-carry* szabályok megállapítására saját hatáskörébe vonta a kérdést és alkotta meg az ún. Cable Act-et, mely a mai napig tartalmazza a kábelszolgáltatók mű-

³⁶ Baidu v. Jian Zhang et al., Case No. Civ. 3388 (JMF), 8. Az ítélet elemzéséről bővebben ld. Agnes CALLAMARD: Are Courts re-inventing Internet Regulation? *Global Freedom of Expression*, 2015. A tanulmány letölthető: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/wp-content/uploads/2015/06/A-Callamard-Are-Courts-re-inventing-Internet-regulation-May-6-2015.pdf>

³⁷ A koaxális kábelen történő műsorterjesztés először az 1940-es években jelent meg az Egyesült Államokban, amit az hívott életre, hogy a hegyekben élő emberek gyakran nem tudták megfelelően fogni a földfelszíni műsorszórással továbbított műsorjeleket, mivel azok a hegyeken visszaverődtek. Ezért egy magaslati ponton kihelyezett antennától kábelen vezették le a műsorjelet a környező településekre, létrehozva ezzel az ún. *Community Antenna Television-t* (CATV). Mivel ez a megoldás nem a földfelszíni műsorszórással terjesztett médiaszolgáltatóktól vett el nézőt, hanem új – eddig el nem ért – nézőket kötött be a rendszerbe – és így nem jelentett fenyegetést a helyi médiaszolgáltatókra – ezért a *Federal Communications Commission (FCC)* nem kívánta szabályozás alá vonni a kábelszolgáltatókat. Ez a hozzáállás 1961-ben kezdett megváltozni, amikor San Diego-ban megjelent egy kábelszolgáltató, aki immár 100 mérfölddel távolabbról, Los Angeles-i tartalmakat is eljuttatott a nézőkhöz, ráadásul sokkal jobb minőségben, mint a három helyi médiaszolgáltató földfelszíni műsorszórással. Ezzel közvetlen versenytársává vált a helyi médiaszolgáltatóknak, komoly veszélyt jelentve azok reklámbevételeikből származó jövedelmére. Bővebben ld. BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: A *must-carry* és *must-offer* kötelezettségek európai uniós szabályozása. In: KOLTAY András – NYAKAS Levente (szerk.): Összehasonlító médiajogi tanulmányok a “közös európai minimum” azonosítása felé. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2014.

³⁸ Quincy Cable TV, Inc. v. FCC, 768 F.2d 1434, 1440 (D.C. Cir. 1985), Quincy Cable TV v FCC (179. lj.) 1460., a témában ld. még Burt BAVERMAN – Danielle FRAPPIER: Digital Must-Carry and Forced Access – Government-Mandated Access to Cable Distribution Networks in the US and the EU. *Communications & Strategies*, 1/2003. 56.

sorjel továbbítási kötelezettségeit.³⁹ A szabályok igazolásaként az alábbi okokat hozta fel a törvény:

- A kábelszolgáltatók erőfölénnyel rendelkeznek a „vélemények piacán”.
- A kormány alapvető célja az médiapluralizmus előmozdítása különböző műsor-terjesztési platformokon keresztül.
- A helyi televíziók olyan helyi intézmények, mely fontos szerepet töltenek be az emberek informálásában és az oktatásban.
- A legtöbb fogyasztó nem rendelkezik A/B kapcsolási technológiával, mely egyébként nem is alternatívája a *must-carry* szabályoknak.⁴⁰

A törvény 1992-es hatálybalépését követően nem sokkal már ki is kellett állnia az alkotmányossági tesztet, mivel több kábelszolgáltató vitatta a törvény összeegyeztethetőségét az Első Alkotmánykiegészítéssel.⁴¹ A bíróság – bár a szabályozást alkotmányosnak találta – azt egyértelműen kijelentette, hogy a kábelszolgáltató véleményt alkot a csomagjába bekerülő csatornák kiválasztása által, ezáltal pedig az Első Alkotmánykiegészítés védelme alatt áll:

„Nem lehet vita [azonban] az eredeti kérdéstről: a kábelszolgáltatók véleményt alkotnak és véleményt továbbítanak, így pedig jogosultak az Első Alkotmánykiegészítés által nyújtott védelemre. [...] [A kábelszolgáltatók] saját csatornáik továbbításán vagy más csatornák hozzáférése felett gyakorolt szerkesztői döntéseiken keresztül üzenetet fogalmaznak meg számos témában és formában. [...] Éppen ezért a kábelszolgáltatók szabályozásának alkotmányosságát ugyanolyan szempontok szerint kell megítélni, mint a televíziós csatornákra vonatkozó szabályozást.”⁴²

Láthatjuk tehát, hogy kábelszolgáltatók véleményalkotóvá való minősítésének oka, hogy előzetesen (szerkesztői) kontrollt gyakorolnak afelett, hogy milyen tartalmaknak biztosítanak hozzáférést infrastruktúrájukon keresztül.

B) INTERNETHOZZÁFÉRÉS-SZOLGÁLTATÓK

Ahogy a tartalomfogyasztási szokások változnak, egyre fontosabb szerepet játszanak, mint közvetítő szolgáltatók, az internethozzáférés-szolgáltatók is. A hálózatsemlegesség, azaz a hálózaton keresztül továbbított tartalom megkülönböztetés-mentes kezelésének biztosítása érdekében az amerikai szabályozó, az FCC, részletes szabályozás

³⁹ Cable Television Consumer Protection and Competition Act of 1992, Pub. L. No. 102-385, §§ 2(a)(2), (5), (13)-(16), 106 Stat. 1460, 1461–62.

⁴⁰ Uo., §2(a), (6)-(18).

⁴¹ Turner Broadcasting System, Inc. v. FCC, 512 US 622 (1994), (Turner I).

⁴² Turner I. ítélet, 636–637.

alá vonta ezen szolgáltatókat.⁴³ A 2015-ben elfogadott II. Open Internet Order-t⁴⁴ többen támadták arra hivatkozva, hogy a szabályozás sérti az internethozzáférés-szolgáltatók szólásszabadságát, azaz azon jogukat, hogy beleszólhassanak abba, hogy milyen tartalmakat továbbítanak hálózatukon keresztül. Sokan pont a Turner I. ítéletre hivatkoztak, analógiát vonva a kábel- és internethozzáférés-szolgáltatók között. Ezzel szemben mások épp arra hivatkoztak, hogy a szólásszabadság kiteljesedése épp hogy az internethozzáférés-szolgáltatók szabályozásával érhető el.⁴⁵

Az FCC a rendeletben – ezen kritikákat elutasítva – kifejtette, hogy az Első Alkotmánykiegészítés kizárólag olyan magatartásokat véd, amelyek „eredendően véleményt fejeznek ki” (*inherently expressive*).⁴⁶ A hatóság, álláspontját alátámasztandó, hivatkozik a Legfelső Bíróság Texas vs. Johnson ítéletére is,⁴⁷ amelyben a bíróság leszögezte: az Első Alkotmánykiegészítés akkor alkalmazandó, „amikor fennáll egy jól körülhatárolt üzenet megfogalmazásának szándéka és nagy annak a valószínűsége, hogy ezt az üzenetet megértik azok, akikhez eljut”, ami az internethozzáférés-szolgáltatók esetében nem áll fenn.⁴⁸ A kábelszolgáltatókkal való analógia az FCC szerint szintén nem állja meg a helyét, ugyanis amíg ez előbbi előzetes és tudatos döntést gyakorol afelett, hogy mely médiaszolgáltatásokkal állapodik meg a továbbításról, addig egy internethozzáférés-szolgáltató egyszerűen csak az átvitelért felel, az internet sajátosságaiból fakadóan (nyílt rendszer), nincs kapcsolatban szükségszerűen a továbbított tartalmak előállítóival.⁴⁹

A bíróság 2016-ban mondta ki a rendelet alkotmányosságát, melyben ő maga is foglalkozott az Első Alkotmánykiegészítés hatályának kérdésével.⁵⁰ Álláspontja megegyezik az FCC véleményével, kiindulási pontja az, hogy az internethozzáférés-szolgáltatás a telefon és vasút szolgáltatáshoz hasonló közszolgáltatás, mely leginkább a szólás közvetítőjeként játszik szerepet, nem pedig annak alanyaként.⁵¹

⁴³ A témában bővebben lásd: BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: Attempts and the regulation of network neutrality in the United States and in the European Union – The road towards the ‘two speed’ internet In: András KOLTAY (ed.): *Media Freedom and Regulation in the New Media World*. Wolters Kluwer, 2016.; BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: A hálózatszemlegesség rendeleti szabályozása az Európai Unióban és az Egyesült Államokban. In: KOLTAY-TÖRÖK i. m. 121–147.

⁴⁴ FCC: Protecting and Promoting the Open Internet, i. m.

⁴⁵ Dawn C. NUNZIATO: First Amendment Values for the Internet. *First Amendment Law Review*, vol 13., 318.

⁴⁶ Open Internet Order (2015) i. m. 547., Ld. továbbá az alábbi ítéleteket: Rumsfeld v. Forum for Academic & Institutional Rights, Inc., 547 U.S. 47, 66 (2006), illetve United States v. O’Brien, 391 U.S. 367, 376 (1968).

⁴⁷ Texas v. Johnson, 491 U.S. 397, 404 (1989).

⁴⁸ „[...] an intent to convey a particularized message was present and whether the likelihood was great that the message would be understood by those who viewed it [...]”

⁴⁹ Open Internet Order (2015), 548.

⁵⁰ United States Court of Appeals for the district of Columbia Circuit, No. 15-1063, 2016.06.04., <http://cases.justia.com/federal/appellate-courts/cadc/15-1063/15-1063-2016-06-14.pdf?ts=1465916544>,

⁵¹ United States Court of Appeals for the district of Columbia Circuit, No. 15-1063, 110.

3.1.3. *Communications Decency Act*

Végül az amerikai jogfelfogás ismertetése kapcsán fontos felhívni a figyelmet az amerikai jogrendszer önellentmondására, melyet a Google az utóbbi években folyamatosan kihasznált, szinte teljes jogi immunitást elérve. Ez abban rejlik, hogy míg a fentebb ismertetett joggyakorlat a szólásszabadság alanyaként ismeri el (és védi) a keresőmotor-szolgáltatókat azokban az ügyekben, amikor üzleti vagy politikai okok miatt diszkriminálnak egyes tartalmak között, addig egyszerű technikai szolgáltatóként mentesíti őket a jog azokban az esetekben, amikor az általuk megjelenített találatok szerzői vagy személyiségi jogokat sértenek.

Ez utóbbi mentesség jogalapját az 1996-ban elfogadott *Communications Decency Act*⁵² jelenti. A távközlési törvény részét képező fejezet az online közvetítő szolgáltatók mentességét mondja ki minden olyan jogsértő tartalom miatt támasztott igényekkel szemben, amelyhez a sérelmet szenvedett fél a közvetítő szolgáltatótól (ahogy a törvény nevezi: interaktív számítógépes szolgáltatótól) keresztül jut el. Interaktív számítógépes szolgáltatásnak minősül „minden olyan információs szolgáltatás, rendszer vagy szoftver, amely hozzáférés biztosít vagy tesz lehetővé több felhasználó számára egy másik számítógépes szerverhez, ideértve különösen az internethez való hozzáférést.”⁵³

A joggyakorlat kiterjesztően értelmezte, hogy mely online szolgáltatások tekinthetők interaktív számítógépes szolgáltatásnak,⁵⁴ a *Parker v. Google*,⁵⁵ valamint *O’Kroley v. Fastcase*⁵⁶ ügyekben pedig a keresőmotorokra is kiterjesztette a törvény 230. cikkének hatályát, immunitást biztosítva a Google-nek az általa elérhetővé tett, keresési találatok között listázott tartalmak jogsértő jellege miatti felelősség alól. A keresőmotor-szolgáltatók ilyen klasszifikációja azért is különösen érdekes a fent ismertetett joggyakorlat tükrében, mivel a törvény – a felelősség alóli mentesülést indokolva – kimondja, hogy „*az interaktív számítógépes szolgáltatás nem tekinthető az általa elérhetővé tett információval kapcsolatban a szólásszabadság alanyának*”.⁵⁷ Ez pedig szöges ellentétben áll azokkal a bírói ítéletekkel, ahol a Google-t mint a megjelenített tartalmakkal kapcsolatos véleményformálót védte az Első Alkotmánykiegészítés alapján.

⁵² Telecommunications Act of 1996, Pub. LA. No. 104-104, 110 Stat. 56 (1996).

⁵³ Telecommunications Act of 1996, section 230., e) 2., a közvetítő szolgáltatók felelősségéről az Egyesült Államokban bővebben ld. Anthony L. FARGO: Az internetszolgáltatók felelőssége az Egyesült Államokban és Európában – közélet találni a lehetőségek óceánjában. *In Medias Res*, 2015/2. 290–317.

⁵⁴ Ld. See *Carafano v. Metrosplash.com, Inc.*, 339 F.3d 1119 (9th Cir. 2003); *Doe v. GTE Corp.*, 347 F.3d 655 (7th Cir. 2003); *Schneider v. Amazon.com*, 31 P.3d 37 (Wash. App. 2001). Ld. még Joey Ou: *The Overexpansion of the Communications Decency Act Safe Harbor*. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, 2012. 455–470.

⁵⁵ *Parker v. Google, Inc.*, 422 F. Supp. 2d 492, 500 (E.D. Pa. 2006).

⁵⁶ United States Court of Appeals for the sixth circuit, *O’Kroley v. Fastcase Inc.*, case no. 15-6336, 2016., bővebben ld. Erin COOPER: Following the European Union’s Footsteps – Why the United States Should Adopt Its Own ‘Right To Be Forgotten’ Law For Crime Victims. *Journal of Information Technology & Privacy Law*, Vol 32., Iss. 3. (2016) 185–210.

⁵⁷ Telecommunications Act of 1996, section 230., c) 1.

3.1.4. Az amerikai megközelítés értékelése

Az amerikai jogirodalom megosztott a keresési eredmények jogi természetét illetően. Az alábbiakban bemutatom a „közvetítő-” és „szerkesztés-elmélet” melletti leggyakoribb érveket, illetve azon javaslatokat, melyek szerint a kérdés nem fekete és fehér, létezik egy köztes értelmezési lehetőség a tengerentúli jogi kultúra kontextusában. Végül ismertetem személyes véleményemet a kérdésben.

A szerkesztés-elmélet megalapozását Volokh és Falk tanulmánya⁵⁸ jelenti, melyben a szerzők amellett érvelnek, hogy az online tartalmak kiválasztása és besorolása „*egyszerre tudomány és művészet*”, mely során a keresőmotor-szolgáltató ugyanolyan szerkesztési tevékenységet végez, mint egy újság szerkesztője, aki meghatározott időszakonként dönt arról, hogy mely véleményeknek enged nyilvánosságot, de hasonlíthatjuk egy utazási kalauzhoz is, mely értékítéletet mond afelől, hogy mely múzeumokat, éttermeket kávézókat látogassuk meg.⁵⁹ Volokh és Falk szerint az a tény, hogy a válogatást és besorolást egy gép (algoritmus) végzi, nem fosztja meg a keresőmotor-szolgáltatót az Első Alkotmánykiegészítés által nyújtott védelemtől, hiszen az algoritmust emberek írják, akiknek értékítélete közvetve megjelenik az algoritmusban. Arra a kritikára, mely szerint a Google nyíltan hirdeti, hogy keresési feltételei tartalom-semlegesek, azaz a tartalomtól független, objektív feltételeken alapulnak, azt a választ adják, hogy ez alapján nem minősíthető a szolgáltató egyszerű közvetítő-szolgáltatónak, mivel „a Google sohasem mondott le azon jogáról, mint a szólásszabadság alanya, hogy mely információkat jeleníti meg [...]”, azaz bármikor szabadon eltérhet előre programozott keresési paramétereitől (organikus keresés) és szubjektíven kiemelhet vagy akár „fekete listára” tehet online tartalmakat.⁶⁰

A szerkesztés-elmélet mellett foglalt állást Woan is, azonban találóbbnak látja a „*javaslat-elmélet*” elnevezést. Álláspontja szerint, amikor a keresőmezőbe beírjuk az érdeklődésünk tárgyát, az olyan, mintha kérdést tennénk fel a keresőmotor-szolgáltatónak, például: „milyen jó sushi éttermet kellene kipróbálnom?”. A keresőmotor pedig erre ad egy teljesen szubjektív választ, mely – akkor is, ha adott esetben saját szolgáltatását promótálja – szólásnak minősül, élvezve az Első Alkotmánykiegészítés védelmét.⁶¹

Ballanco nemileg árnyalja az Első Alkotmánykiegészítés kiterjesztő értelmezését pártolók álláspontját.⁶² Véleménye szerint a kép nem fekete vagy fehér, éppen ezért egy sokkal szofisztikáltabb, szóhasználata szerint „dinamikusabb” megközelítést kell alkalmazni annak eldöntésére, hogy a keresőmotor találati listája szólásnak minősül-e. Álláspontja szerint ugyanis a keresőmotor-találatok megítélése más-más lehet attól

⁵⁸ VOLOKH–FALK i. m. 65.

⁵⁹ Uo. 884.

⁶⁰ Uo. 893.

⁶¹ Tansy WOAN: Searching for an Answer – Can Google Legally Manipulate Search Engine Results? *University of Pennsylvania Journal of Business Law*, vol. 16., 2013. 294–332., 330. A szerkesztés-elmélet támogatójaként ld. még Leslie E. MINORA: U.S. Courts Should Not Let Europe’s ‘Right to be Forgotten’ Force the World to Forget. *Temple Law Review*, Vol. 89., N. 3. (Spring 2017) 609–642.

⁶² Micheal J. BALLANCO: Searching for the First Amendment – An Inquisitive Free Speech Approach to Search Engine Rankings. *Civil Rights Law Journal*, vol. 24., 2013. 89–111.

függően, hogy az adott találat organikus keresési eredmény, vagy abba a keresőmotor-szolgáltató utólagosan „belenyúl” és a saját tartalmát előre rangsorolja (*artificial placement*). Amikor a szolgáltató az algoritmus alapján, külön prioritizálás nélkül jelenít meg egy tartalmat, úgy Ballanco szerint azt a szolgáltató véleményének kell tekinteni az adott tartalom értékességéről, relevanciájáról, így megilleti az alkotmányos védelem. Amennyiben azonban saját – vertikálisan integrált – szolgáltatását prioritizálja, eltérve az algoritmustól, akkor azt kereskedelmi közleménynek kell tekinteni, melyet az amerikai alkotmányos joggyakorlat⁶³ szabályozni enged bizonyos keretek között.⁶⁴ Ballanco kritikájaként megfogalmazható, hogy nem tárgyalja azon esetet, amikor a keresőmotor-szolgáltató nem a saját termékét promótálja, hanem például egy konkurens céget vagy neki nem tetsző tartalmat diszkriminál, manipulálva az organikus keresési eredményeket.

Katsirea szintén különbséget tesz aszerint, hogy a keresési eredmény organikus vagy a keresőmotor-szolgáltató egyedi elbírás szerint prioritizálja vagy sorolja hátrébb az adott tartalmat. Katsirea ez utóbbit is szólásnak tekinti.⁶⁵ Az automata eredményeket is jogi védelemre érdemes szólásnak tekinti, mivel

„a mögöttes számítógépes programok megszámlálhatatlan szerkesztői döntésen alapszanak. [...] Amikor egy felhasználó keresési kérésére rangsorolja és megjeleníti a keresési eredményeket, akkor ezzel véleményt fejez ki az adott találat relevanciájáról. A keresőmotorok digitális világban betöltött, nélkülözhetetlen véleményformáló szerepére tekintettel, a nyilvánosan elérhető információforrások ilyen formában való hozzáférhetővé tétele szintén a véleménynyilvánítás szabadságának védelmét jogosultak élvezni.”⁶⁶

Ezzel szemben Bracha úgy véli, hogy nem fedi a valóságot az az állítás, mely szerint a keresési algoritmus csak egy eszköz, mely a programozó értékítéletét artikulálja, hiszen a keresési eredményt nem csak az előre, minden keresésre alkalmazott para-

⁶³ Az 1976-os Virginia State Board ítélet [Virginia Pharmacy Bd. vs Virginia Citizens Consumer Council Inc. 425 U.S. 748 (1976)] alapján csak azok a kereskedelmi közlemények minősülnek szólásnak, amelyek a közlő saját termékéről szolgáltat információt. Az amerikai joggyakorlat a Hudson ügyben dolgozta ki azt a tesztet (Hudson-teszt), amely alapján eldönthető, hogy egy adott kereskedelmi közlemény élvez-e az Első Alkotmánykiegészítés védelmét vagy sem. A témában bővebben ld. Marilyn J. SCHRAMM: Constitutional Protection of Commercial Speech under the Central Hudson Test as Applied to Health Claims. *Food and Drug Law Journal*, Vol. 51, Issue 2 (1996) 323–330.; John C. COOTS: A Missed Opportunity to Definitively Apply the Central Hudson Test: Fane v. Edenfield. *Creighton Law Review*, Vol. 26, Issue 4 (1993) 1155–1192.; Brian J. WATERS: A Doctrine in Disarray: Why the First Amendment Demands the Abandonment of the Central Hudson Test for Commercial Speech. *Seton Hall Law Review*, Vol. 27, Issue 4 (1997) 1626–1657.

⁶⁴ BALLANCO i. m. 108–107.

⁶⁵ Irini KATSIREA: Search Engines and Press Archives Between Memory and Oblivion. *European Public Law*, megjelenés alatt; elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3000952, 1–34., 8.

⁶⁶ Uo. 9.

méterek befolyásolják, hanem maga a kereső személye is.⁶⁷ Emlékeztet, hogy találati listánk erősen személyre szabott, melynek alapját korábbi keresési kéréseink, illetve a keresőmotor által rólunk tárolt személyes adataink jelentik. Bracha példájával élve a keresőmotor-szolgáltatót egy hangszerkészítőhöz lehet hasonlítani, aki előre beállítja a hangszert, azonban az annyiféleképpen szólal meg, ahányan a kezükbe veszik. E hasonlatot továbbgondolva pedig olyan lenne a keresőmotor-szolgáltatót a keresési eredmény szempontjából véleménynyilvánítónak tekinteni, mint egy gitárkészítőt a gitárján lejátszott gitárszólam szerzőjének tekinteni.⁶⁸

Pasquale úgy véli: ahhoz, hogy az interneten minden szólás, minden tartalom ugyanazon esélyt kapja meg a fogyasztó elérésére, a nagy keresőmotor-szolgáltatást nyújtó vállalatoknak fel kell ismernie szerepük „közszolgáltatás jellegét” és magukra vállalni némi kötelezettséget is (és nem csak az előnyöket élvezni) annak érdekében, hogy a szólásszabadság legfontosabb infrastruktúrájaként szolgáljanak.⁶⁹ Ami különösen meglepő, hogy a közismerten szabályozásellenes republikánus pártban is nyilatkoztak úgy, hogy a Google-t és Facebook-ot közszolgáltatássá kellene minősíteni, hasonlóan az internethozzáférés-szolgáltatókhoz. 2017 júliusában Donald Trump amerikai elnök akkori főtanácsadója, Steve Bannon úgy nyilatkozott, hogy e szolgáltatók mára annyira nélkülözhetetlenek az életünkben, hogy szabályozásuk indokolttá vált.⁷⁰

Bracha, Pasquale-vel közös írt tanulmányukban,⁷¹ úgy vélekedik, hogy a találati eredmények szólásként való minősítése kifejezetten káros, hiszen a bíróságok a keresőmotorok szólásszabadságra, tartalomhoz való hozzáférésre való hatását nem is vizsgálják érdemben, a „vita azelőtt lezárul, hogy egyáltalán elkezdődhetett volna”. A szerzőpáros emlékeztet arra, hogy nem ez az első eset az amerikai történelemben, hogy néhány piaci vállalat olyan domináns helyzetbe kerül, mely lehetővé teszi számukra, hogy a meghatározó hatalommal és befolyással bírjanak mind a gazdasági, mind a társadalmi életre. Ilyen vállalatok voltak először a vasúttársaságok, majd több egyéb közszolgáltatást nyújtó szolgáltatók.⁷² A keresőmotor-szolgáltatókhoz hasonlóan ezek az óriások kapuőrei voltak az akkor kialakuló gazdasági rendnek. Bár magánkézben lévő jogi személyekről volt szó, a társadalomra gyakorolt közvetlen és közvetett hatásuk az állami hatalommal vetekedett. Erre válaszul az állam lépcsőzetesen szabályozást vezetett be ezen entitások tevékenységére vonatkozóan, melynek egyik központi eleme a diszkrimináció-mentesség volt. Bracha és Pasquale tehát egyértelműen a szabályozás szükségessége mellett tör lándzsát, azonban ezzel kapcsolatban óvatosságra is int: egy

⁶⁷ Oren BRACHA: The Folklore of Informationalism – The Case of Search Engine Speech. *Fordham Law Review*, vol. 82., 2014. 1629–1687.

⁶⁸ Uo. 1669.

⁶⁹ Frank PASQUALE: Platformsemlegesség: a szólásszabadság erősítése a magánhatalom köreiben. *In Medias Res*, 2017/01. <http://media-tudomany.hu/laparchivum.php?ref=136>

⁷⁰ Ryan GRIM: Steve Bannon wants Facebook and Google Regulated like utilities, <https://theintercept.com/2017/07/27/steve-bannon-wants-facebook-and-google-regulated-like-utilities/>

⁷¹ Oren BRACHA – Frank PASQUALE: Federal Search Commission? Access, Fairness, and Accountability in the Law of Search. *Cornell Law Review*, vol. 93. (2008) 1149–1210.

⁷² Például a telefon piacon 1984-ig monopol AT&T.

gyorsan fejlődő szektorban, megfelelő mennyiségű információ nélkül az állami beavatkozás több kárt tud okozni, mint hasznot hajtani.⁷³

Abramson, szintén a közvetítő-elmélet mellett érvelve, felteszi a kérdést: vajon az Egyesült Államokban nem túlzó-e már mindent szólásnak tekinteni („*problem of too much speech*”).⁷⁴ Kiindulási pontja Arisztotelész, aki szerint a szólás, véleményalkotás az ember privilegizált képessége, mely kiemeli az állatvilágból. Ez alapján a szólásszabadság mindenre, adott esetben keresőmotorok (robotok) találati eredményeire történő kiterjesztése már túlzás. Abramson a helyes útnak az európai joggyakorlatot tartja, melynek gyökereit a második világháborút követő évekre eredezteti, amikor is a jogalkotásra erős hatással volt az emberi méltóság védelme, mely a szólásszabadság korláta is egyben. Véleménye szerint az Első Alkotmánykiegészítés keresőmotorokra való kiterjesztése hiba, sőt a New Deal utáni alkotmányos berendezkedéssel is szembe megy, hiszen ezen közvetítő szolgáltatók szabályozás alól való kivonása épphogy a szólásszabadság korlátozásához vezethet.⁷⁵

Végül, érdemes kiemelni Grimmelmann „tanácsadó-elméletét”,⁷⁶ mely mintegy szintézise a szerkesztő- és közvetítő-elméletnek. A két elmélet legnagyobb hibájának Grimmelmann azt látja, hogy egyik sem az internetfelhasználó érdekét nézi. Míg a szerkesztés-elmélet a keresőmotor érdekeit, addig a közvetítő-elmélet a tartalomszolgáltatók érdekét helyezi elmélete központjába.⁷⁷ Álláspontja szerint a keresőmotor-szolgáltató nem szerkesztő, de nem is egy egyszerű infrastruktúra szolgáltató, hanem „tanácsadó”, aki „figyelembe veszi a felhasználó céljainak leírását, elvégzi ez alapján a keresést, szakértelme alapján döntést hoz, hogy mit kínál fel, melyet prezentál a felhasználónak.”⁷⁸ A fontos különbség egy „szerkesztő” és egy „tanácsadó” között Grimmelmann elméletében az, hogy míg egy szerkesztő kedvére nyúlhat bele saját algoritmusába és emelhet ki, tüntethet el tartalmakat (nem a relevancia alapján ítélve), addig egy „tanácsadó” (szabályozással szembeni) védelme addig tart, amíg „lojális” az internetfelhasználóhoz, aki azzal bízta meg, hogy a legrelevánsabb tartalmat találja meg számára. Amennyiben ugyanis a szolgáltató, megtevéstve a felhasználót, egyéb szempontok szerint (gazdasági, meggyőződés) alapján tesz javaslatot a felhasználóknak, akkor indokolt az állami beavatkozás, hiszen az Első Alkotmánykiegészítés sem védi a fogyasztók megtevéstését.⁷⁹

Véleményem szerint a keresőmotor-szolgáltatók – kihasználva az amerikai joggyakorlat és kodifikált jog adta lehetőséget – „kettős játékot játszanak” több szempontból is. Először is, amikor adatvédelmi ügyekben találják magukat alperesi pozícióban, akkor az Első Alkotmánykiegészítés védelmező pajzsa mögé bújva mondják magukat

⁷³ BRACHA-PASQUALE i. m. 1208–1209.

⁷⁴ Jeffrey ABRAMSON: Searching for Reputation – Reconciling Free Speech and the ‘Right-to-be-forgotten’. *North Carolina Journal of Law & Technology*, Vol. 17, issue 1, 2015. 1–79., 6.

⁷⁵ Uo.12.

⁷⁶ GRIMMELMANN (2009) i. m. 868–952.

⁷⁷ Uo. 873.

⁷⁸ Uo. 874.

⁷⁹ Uo. 903., 912.

a szólásszabadság alanyának. Eric Schmidt, a Google vezérigazgatója az amerikai Kongresszus előtt tett nyilatkozatában úgy fogalmazott, hogy „*a keresés szubjektív, nincs olyan, hogy 'korrekt' keresési eredmény*”. Jeffrey Rosen azt a – New York Times által közölt történetet – idézi fel, mely szerint:

„[...] egészen a közelmúltig nem egy elnök, egy király, vagy a Legfelső Bíróság bírója döntötte el, hogy a világon ki szólalhat meg és kinek a szavát lehet hallani. Egészen a közelmúltban bekövetkezett lemondásáig ez a hatalom Nicole Wong, a Google egykori vezető jogtanácsos-helyettese kezében volt. A kollégái egyszerűen „a Döntnöknek” hívták [a hatalma miatt], mivel ő határozta meg, hogy mely tartalmak jelenhetnek meg [a Google-ben vagy a YouTube-on világszerte], és mely tartalmakat kell eltávolítani.”⁸⁰

Amikor azonban a Google által listázott tartalom szerzői jogot vagy személyiségi jogokat sért, akkor technológiai, közvetítő szolgáltatóként hártják el a felelősséget, hivatkozva a Decency Act-re. Hozhatnánk azonban példát európai,⁸¹ ausztrál⁸² vagy új-zélandi⁸³ ügyekre is, ahol a Google védekezésének alapja az volt, hogy ő nem szerkesztő, csupán egy passzív technikai szolgáltató. Ezt támasztja alá a Google nyilvánosan elérhető ismertetője is, mely úgy fogalmaz, hogy algoritmus:

„több száz különböző szempontot vesz figyelembe annak érdekében, hogy megtalálja a web által kínált legjobb információt, a tartalom feltöltésének idejétől, a felhasználói visszajelzéseken át egészen addig, hogy hányszor szerepel az adott tartalomban a keresési kérésed. Annak érdekében, hogy meggyőződjünk az adott eredmény – keresési kéréssel kapcsolatos – megbízhatóságával és relevanciájával kapcsolatban, olyan oldalakat keresünk, amelyeket sok más felhasználó értékesnek talál hasonló keresések alkalmával. Amennyiben prominens weboldalak mutatnak az adott oldalra, az jó jel atekintetben, hogy az általa közvetített információ magas értékkel bír”.

Azaz nincs belső meggyőződés, külső, objektív szempontok szerint rangsorol.

Éppen ez a kétarcúság az, ami kizárja, hogy a Google vagy bármely más keresőmotor-szolgáltató keresési eredményéről szóló döntését egy újság szerkesztői döntéséhez hasonlítsuk. Egyetértve Van Hoboken-nel:⁸⁴ amikor egy újság egy cikket megjelenített, akkor nem csak arról hoz döntést, hogy az adott tartalom nyilvánosságot kaphat,

⁸⁰ Jeffrey ROSEN: Keeping Google Good – Remarks on Privacy Regulation and Free Speech. *George Mason Law Review*, Vol. 20., N. 04., 2013. 1003–1007., 1004.

⁸¹ Metropolitan Schools Ltd v Designtechica Corp, 2009, EWHC 1765., 2009.07.16.

⁸² Turkulja v Google Inc LLC (no 5) [2012] VSC 553.

⁸³ A. vs Google New Zealand Ltd HC Auckland CIV-2011-404-2780., bővebben ld. Susan CORBETT: Search Engines and the Automated Process – Is a Search Engine Provider a Publisher of Defamatory Material? *New Zealand Business Law Quarterly*, 2014. 1–18.

⁸⁴ VAN HOBOKEN i. m. 210.

hanem ezért felelősséget is vállal. Ez a felelősségvállalás az, ami teljesen hiányzik a Google oldalán. Márpedig a szerkesztői szabadság, illetve az ehhez kapcsolódó jogi védelemnek ára is van: a szerepből fakadó felelősség felvállalása. Ez a joghelyzet többek szerint nem tartható fent. Pasquale szerint a nagy keresőmotoroknak le kell nyelni a keserű pirulát: amennyiben továbbra is el akarják kerülni, hogy feleljenek az általuk közvetített tartalmak szerzői, illetve személyiségi jogi jogsértésekért, akkor közvetítőként kell aposztrofálniuk önmagukat, mellőzve azt, hogy önmagukra mint véleményformálóra tekintsenek.⁸⁵

Másodsorban, ellentmondást fedezhetünk fel abban, hogy míg a Google az egyik legnagyobb pártolója az internethozzáférés-szolgáltatók szabályozásának a hálózatsemlegesség⁸⁶ biztosítása érdekében,⁸⁷ addig mereven elutasítják, hogy hasonló semlegesség vonatkozzon az ő tevékenységükre is.⁸⁸

Végül, nem értünk egyet azokkal sem, akik szerint az algoritmus által kilistázott eredmények szólásnak minősülnek, arra hivatkozva, hogy amögött emberi döntés, véleményalkotás áll. Azok, akik szerint a keresőmotor-szolgáltató által kilistázott találati eredmények szólásnak minősülnek, úgy érvelnek, hogy a keresőmotor az általa közvetített szólásokkal kapcsolatban fejezi ki a véleményét azáltal, hogy ezeket rangsorolja. Ez a vélemény (kicsit kisarkítva: a véleményről alkotott vélemény) az, amely alkotmányos védelemben kell részesülni.

Álláspontom szerint ez a feltevés ott dől meg, hogy a listázott tartalommal kapcsolatban az algoritmus készítőjének előzetesen semmilyen információja nincsen, előre kalibrált paraméterek alapján kerül eldöntésre, hogy a keresőmotor „mit gondol” az adott tartalommal kapcsolatban. Márpedig álláspontom szerint az ember (szólásszabadság által védett) véleményt csak olyan dologgal kapcsolatban képes megfogalmazni, amelyet a véleménye kialakítása előtt megismert. Ellenkező esetben meggyőződésem szerint nem beszélhetünk szólásról. Azaz, a keresőmotor-szolgáltató által listázott keresési eredmények nem minősülhetnek szólásnak, hiszen a lista sorrendjének kialakítása előtt arról semmilyen információval nem rendelkezett a gép mögötti ember (értsd: az algoritmus programozója), különösen, ha figyelembe vesszük azt is, hogy a „relevancia” személyre szabott, azaz a kereső személyétől (regisztrált szokásaitól) is függ, hogy milyen tartalmakat ajánl fel a keresőmotor.

Szólásról véleményem szerint kizárólag akkor beszélhetünk a keresőmotorok esetében, amennyiben ez utóbbi az organikus keresési eredményeket tudatosan manipulálja, annak érdekében, hogy előre soroljon, vagy azáltal, hogy negatívan diszkrimináljon konkrét tartalmakat a „normál” keresési eredményekhez képest. Ez esetben ugyanis a keresőmotor-szolgáltató – az adott tartalommal kapcsolatban – beavatkozik, tekintettel

⁸⁵ PASQUALE, (2016) i. m. 500.

⁸⁶ Bővebben ld. BARTÓKI-GÖNCZY (2017) i. m.

⁸⁷ A Google prioritálta azokat a véleményeket, amelyek a hálózatsemlegesség szabályozása mellett szóltak, szemben az internethozzáférés-szolgáltatók álláspontjával, idézi: Benjamin EDELMAN: Bias In Search Results – Diagnosis and Response. *The Indian Journal of Law and Technology*, vol. 7., 2011. 16–32., 19.

⁸⁸ Eric GOLDMAN: Revisiting Search Engine Bias. *William Mitchell Law Review*, vol. 38., 2011. 96–110., 106.

a közvetített üzenet tartalmára, véleményt formálva arról. Itt tehát tetten érhető az algoritmus mögött álló, véleményformáló ember és a listázott tartalom közötti előzetes tudati kapcsolat, mely álláspontom szerint a véleményalkotás sine qua non feltétele. Az más kérdés, hogy a véleménynyilvánítás ilyen formában történő gyakorlása, a manipuláció, mennyire fogadható el, tekintettel a Google befolyásoló képességére.

3.2. Az európai megközelítés

3.2.1. A keresőmotor-szolgáltatás, mint technikai szolgáltatás

A keresőmotorok és szólásszabadság kapcsolata az Európai Unióban nem a szolgáltató véleménynyilvánítási szabadsága kapcsán merült fel, hanem az online tartalomszolgáltatók szólásszabadsága, illetve az internetfelhasználók információhoz való hozzáféréseinek szabadsága kapcsán. Az Európai Unió – szemben az Egyesült Államokkal – nem tekint úgy a keresőmotor-szolgáltatókra, mint a szólásszabadság alanyaira, hanem sokkal inkább közvetítő, technikai szolgáltatóként kezeli őket.

A közvetítő szolgáltatókra vonatkozó első szabályokat az ezredfordulón elfogadott Eker. irányelvben találjuk.⁸⁹ Már maga az irányelv személyi hatálya egyértelművé teszi, hogy az ún. tárhelyszolgáltatók⁹⁰ nem tartalomszolgáltatók, hiszen az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás fogalmából explicite kizárja az uniós jogalkotó a médiaszolgáltatásokat.⁹¹ Az irányelv ezen közvetítő szolgáltatókat csak korlátozottan, meghatározott feltételekkel tekinti felelősnek az általuk továbbított, megjelenített, tárolt tartalmakért, melynek oka a szolgáltató jogsértő tartalomhoz fűződő kapcsolatának hiánya.

⁸⁹ Az irányelv sokat merített egyébként az amerikai Digital Millennium Copyright Act-ből (An Act to amend title 17, United States Code, to implement the World Intellectual Property Organization Copyright Treaty and Performances and Phonograms Treaty and for other purposes. *Pub. L.* 105–304., 1998. október 28.)

⁹⁰ A klasszikus értelemben vett tárhelyszolgáltatás (angolul shared web hosting service, vagy webhosting) egy olyan internetes szolgáltatás, ahol egy vagy több nagyteljesítményű kiszolgáló szerver tárhelyet, elhelyezést biztosít több honlapnak. Minden felhasználó egy, a rendszer által dedikált tárhelyet foglal el, aminek nyilvános tartalma egyedi domain néven érhető el. A szolgáltatás magában foglalja a fizikai tároláson túl az internethez való kapcsolódást és gyakran garantált sávszélességet is, hogy a honlap mindig elérhető legyen. Jogi szempontból fontos hangsúlyozni, hogy pusztán technikai jellegű szolgáltatásról van szó, tehát a tárhelyet biztosító semmilyen szerkesztési szabadsággal nem rendelkezik a szerverein elhelyezett tartalmak felett.

⁹¹ A tanács és az európai parlament 98/48/EK irányelve a műszaki szabványok és szabályok terén történő információ, szolgáltatási eljárás megállapításáról szóló 98/34/EK irányelv módosításáról, HL L L 217., 0018 – 0026., 1. cikk, 2. pont. Az Eker. irányelv (18) preambulumbekézése szerint, „Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások a számítógépes hálózatokon keresztül végzett gazdasági tevékenységek széles skáláját ölelik fel [...] nem korlátozódnak csupán azokra a szolgáltatásokra, amelyek on-line szerződéskötést eredményeznek, hanem – amennyiben gazdasági tevékenységként jelennek meg – olyan szolgáltatásokat is magukban foglalnak, amelyekért az igénybe vevők nem fizetnek, mint például az [...] az adatok kereséséhez, az azokhoz való hozzáféréshez vagy azok visszakéréséhez eszközölt nyújtó szolgáltatások.”

A tárhelyszolgáltatók megkerülhetetlen szerepet játszanak a tartalomhoz való hozzáférésben, hiszen az internetre feltöltött tartalom leggyakrabban rajtuk keresztül jut el az internet-felhasználókhoz. Az európai jogalkotó ebből az elvből kiindulva, valamint az elektronikus kereskedelem megerősítését célozva, egy olyan felelősségi rendszert állított fel, melyben a közvetítő szolgáltatók, főszabály szerint, nem felelnek az általuk tárolt és továbbított tartalmakért és nem kötelesek jogellenes tevékenységre utaló tényeket vagy körülményeket kivizsgálniuk. Ez a szabály egyrészt a tartalom és az átvitel szabályozásának elválasztása elvéből vezethető le, mely szerint nem várható el egy technikai szolgáltatótól, hogy a tőle idegen tartalmakért, melyek létrehozásában nem működött közre, felelősségre vonható legyen. Másrészt, az előbbi logikai következményeként, ha felelőssé tennék a közvetítő szolgáltatókat a jogsértő tartalmakért, akkor ők – profiljukkal ellentétesen – rákényszerülnének az összes átvitt tartalom felügyeletére. Ez pedig könnyen azzal járhat, hogy cenzúrát vezetnek be, és a jogsértők mellett más tartalmakat is elutasítanak, akár önös érdekek miatt. Ez pedig veszélyeztethetné a szólás szabadságot, melynek biztosítása a szabad internet egyik legnagyobb vívmánya.

A 2000-ben elfogadott (és egyébként máig hatályos) irányelv fogalmi keretei azonban nagyon hamar meghaladták váltak, nagyban köszönhetően az olyan új típusú online szolgáltatások megjelenésének, mint amilyenek a keresőmotorok. A keresőmotor-szolgáltatás egyértelműen túlmutatott az egyszerű hosting típusú technikai szolgáltatáson azzal, hogy bizonyos fokú rendezői, „szerkesztői” tevékenységet végzett az algoritmusai által. Azonban annak eldöntése a jogalkalmazásra várt, hogy ezen addicionális tevékenység vajon már tartalomszolgáltatóvá teszi-e a keresőmotorokat, vagy az analógia inkább a tárhely-szolgáltatással kapcsolatban állja meg a helyét. A kérdés összetettségét jól jelzik a gyakran egymásnak ellentmondó bírói ítéletek, melyek Teissonière szerint arra vezethetők vissza, hogy a tárhelyszolgáltató fogalmával ellentétben a tartalomszerkesztő fogalmára nem létezik pontos jogi definíció, mely kitágítja az értelmezés kereteit.⁹²

A kérdés eldöntése tehát az Európai Bíróságra várt, mely a „közvetítő elmélet” mellett foglalt állást, a keresőmotor-szolgáltatókat az Eker. irányelv hatálya alá sorolva. A konkrét ügyben a Bíróságnak abban kellett állást foglalnia, hogy a Google szerkesztőként vagy pusztán technikai közvetítő szolgáltatóként (az irányelv megfogalmazása szerint: tárhelyszolgáltatóként) felel-e az általa megjelentetett szponzorált találatokért. A klasszikus kereső szolgáltatásán túl a Google fizetett reklámszolgáltatást is kínál. E szolgáltatás lehetővé teszi a gazdasági szereplők számára, hogy amennyiben kiválasztanak egy vagy több kulcsszót, az e szavak és az internetfelhasználó által a keresőprogramba bevitt szavak közötti egyezés esetén a weboldalra mutató promóciós link jelenjen meg. E promóciós link a „szponzorált linkek” rovatban, a képernyő jobb oldali részén, az említett találatok fölött jelenik meg, melyet egy rövid reklámmüzenet kísér, így együtt alkotva a hirdetést. A hirdető kattintásonként fizeti meg a reklámszolgáltatás ellenértékét. Amennyiben több hirdető is ugyanazt a kulcsszót választja, akkor a

⁹² Guillaume TEISSONNIÈRE: Obligations et responsabilités des plates-formes de partage vidéo. *LRDI*, 2010/01. 70–89.

promóciós linkek megjelenési sorrendjét a kattintásonkénti maximális ár, az érintett linkeket célzó korábbi kattintások száma, valamint a hirdetések a Google által érintett minősége határozza meg.⁹³

A Google-t a párizsi Tribunal de grande d'instance (TGI) felelősnek találta 2005-ben védjegy használatának jogosulatlan használata miatt, amiért internetes keresőmotorjának szponzorált linkjei között jogsértő hirdetések jelentek meg.⁹⁴ Az egyik felperes (Louis Vuitton) arra hivatkozott, hogy az AdWords-höz hasonló reklámszolgáltatás az Eker. irányelv tárhelyszolgáltatókra vonatkozó rendelkezései értelmében semmi esetre sem részesülhet az ott említett felelősségkorlátozások előnyéből. Az elsőfokú ítéletet a párizsi fellebbviteli bíróság 2006-ban helybenhagyta,⁹⁵ mely után az ügy a francia Semmitőszék elé került. A legfőbb francia magánjogi bírói fórum nem döntötte el maga a kérdést, hanem – talán azért, hogy végre pontot tegyenek a több éve egymást követő bírói ítéleteknek – előzetes döntéshozatali eljárás keretében az Európai Unió Bíróságához fordult azzal a kérdéssel, hogy vajon az Eker. irányelv 14. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy az internetes reklámszolgáltatás a hirdető által küldött információk tárolásából álló, információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősül, így ezen adatok az említett cikk értelmében tárhelyszolgáltatás tárgyát képezik, következésképpen a reklámszolgáltatás nyújtójának felelőssége nem állapítható meg mindaddig, amíg nem tájékoztatják az említett hirdető tevékenységéről?

Az EuB megragadta az alkalmat, hogy értelmezze az irányelv tárhelyszolgáltatókra vonatkozó rendelkezéseit. Döntésében rámutatott, hogy:

„azon egyedüli körülmény, hogy a reklámszolgáltatást ellenérték fejében nyújtják, hogy a fizetés feltételeit a Google rögzíti, vagy akár, hogy általános tájékoztatást nyújt ügyfelei részére, nem eredményezheti azt, hogy a Google-t megfosssa az irányelvben meghatározott felelősségkorlátozások előnyétől. Hasonlóképpen, a kiválasztott kulcsszó és az internetfelhasználó által bevitt keresőkifejezés közötti megfelelés önmagában nem elegendő annak megállapításához, hogy a Google ismerte vagy kezelte a hirdetők által a rendszerbe bevitt és a szervere memóriájában tárolt adatokat.”⁹⁶

A bíróság szerint annak eldöntéséhez, hogy a tárhelyszolgáltatókra vonatkozó felelősségkorlátozás alkalmazható-e vagy sem, a fent említett irányelv 42. preambulumbekzdéséből kell kiindulni, mely szerint: „[a tárhelyszolgáltató tevékenysége] pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű, ami azt is jelenti, hogy az

⁹³ Európai Unió Bírósága, Gr. ch., 2010. március 23., *Google France c/ LVM, Viaticum, CNRRH, RLDI* 2010/59, p. 3., pont 22–27. (a továbbiakban: *EUB, Google vs. Louis Vuitton*)

⁹⁴ Tribunal de Grande Instance de Paris, 3ième chambre, 2ième séction, *S.A. Luis Vuitton Malletier c/ Google Inc.*, N° RG: 04/05745, le 4 février 2005.

⁹⁵ Cour d'appel de Paris 4ème chambre – Section A, *S.A. Luis Vuitton Malletier c/ Google Inc.*, RG n° 04/5745, le 28 juin 2006.

⁹⁶ EUB, *Google vs. Louis Vuitton*, 116–118. pont.

említett szolgáltatásnyújtónak sem tudomása nincs a továbbított, illetve tárolt adatról, sem nem kezeli az adatot.”

Az Európai Bírósággal megegyező megközelítésre jutott több tagállami bíróság is. Egy, az Egyesült Királyságban született ítéletben a bíró a keresőmotor-szolgáltatók tevékenységét azért mentesítette a személyiségsértő honlapok miatti felelősség alól, mert álláspontja szerint „a Google leginkább csak egy eszköz, aki segítő szerepet tölt be”.⁹⁷ A fentiekből eredően tehát a keresőmotor-szolgáltatások egyértelműen technikai jellegű, közvetítő szolgáltatásnak minősülnek az uniós jog szerint.⁹⁸

3.2.2. Az elfeledtetéshez való jog

A keresőmotorokkal kapcsolatos másik, precedens értékű ítéletet az EuB a Google vs. Spain ügyben hozta meg.⁹⁹ Az eset középpontjában alapvetően adatvédelmi kérdések álltak, azonban – tekintettel jelen tanulmány céljára – itt kizárólag az ítélet azon aspektusait tárgyaljuk, amelyek a keresőmotorok és véleménynyilvánítás szabadságának kapcsolatát érintik.

2010. március 5-én a spanyol Costeja González panaszt nyújtott be a spanyol adatvédelmi hatósághoz, a nagy példányszámban megjelenő spanyol napilap, a La Vanguardia kiadója, valamint a Google Spain és a Google Inc. ellen. E panasz alapja az volt, hogy ha egy internethasználó beírta González nevét a Google keresőmotorjába, akkor a La Vanguardia napilap két oldalára mutató linkeket kap, amelyek M. Costeja González nevét egy társadalombiztosítási tartozás behajtására irányuló lefoglalással kapcsolatos ingatlan-árveréssel összefüggésben említő közleményt tartalmaznak. Costeja González e panaszában többek között azt kérte, hogy kötelezzék a Google-t a személyes adatai oly módon történő törlésére vagy felismerhetetlenné tételére, hogy ezen adatok ne legyenek a keresési találatok között, és ne kapcsolódjanak a La Vanguardia linkjeihez. A felperes kérését azzal indokolta, hogy az őt érintő lefoglalás már több éve teljesen rendeződött, és annak említése már egyáltalán nem releváns, a kérdéses cikk keresési eredmények közötti szerepeltetése pedig károsítja a reputációját.¹⁰⁰

A per központi kérdése tehát az volt, hogy a magánszemélyeknek joga van-e, és amennyiben igen, akkor milyen feltételekkel, kérni a keresőmotor-szolgáltatót, hogy a rá vonatkozó találatokat törölje az indexált találatok közül. Ez ugyanis egyrészt korlátozza az internet felhasználók információhoz való hozzáféréseinek jogát, illetve a Bíróságnak lehetősége volt abban a kérdésben is állást foglalni, hogy vajon a keresőmotor-

⁹⁷ Metropolitan Schools Ltd v Designtechnica Corp. i. m.

⁹⁸ A témában bővebben ld. BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: A tárhely szolgáltatók felelőssége a jogsértő tartalmakért – különös tekintettel a francia bíróságok gyakorlatára. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/3. 125–142.

⁹⁹ Európai Unió Bírósága, Google Spain és Google Inc vs. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) és Mario Coteja González, C-131/12., 2014.05.13.

¹⁰⁰ C-131/12., 14–15. pont

szolgáltató rangsorolása, az indexált weblapok kiválasztása védett-e az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke által, mint vélemény.¹⁰¹

Jääskinen főtanácsnok álláspontja¹⁰² ellentmondásos a tekintetben, hogy a Google a szólásszabadság alanya-e. Hivatalos véleményében több helyen kizárólag az online tartalomszolgáltatót és a tartalmat fogyasztó internetfelhasználót tekinti e jog alanyának, míg a keresőmotor-szolgáltató korlátozásának csupán a vállalkozás szabadságával kell egyensúlyban lennie (103. és 122. pont). Ezzel szemben a vélemény 132. pontjában már úgy nyilatkozik, hogy „egy keresőmotor-szolgáltató jogszerűen gyakorolja mind a vállalkozás szabadságához, mind a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogát, amikor a keresőmotor által információkat tesz elérhetővé”. Konklúziója szerint „az ügy által érintett alapvető jogok bonyolult konstellációja”, illetve az a tény, hogy a keresési találatok kérelemre való törlése „korlátozná a véleménynyilvánítás szabadságát”, nem javasolta, az Európai Bizottsággal összhangban, a Bíróságnak az elfelejtődéshez való jog kimondását.¹⁰³

A Bíróság azonban nem értett egyet a Főtanácsnokkal. Ítéletében rámutatott, hogy:

„[...] a] keresőmotor által végzett személyesadat-kezelés jelentősen érintheti a magánélet tiszteletben tartásához és a személyes adatok védelméhez való alapvető jogot, ha a keresőmotorral egy természetes személy nevére keresnek rá, mivel az említett adatkezelés lehetővé teszi, hogy a találati lista alapján bármely internethasználó rendszerezett összefoglalóhoz jusson az e személlyel kapcsolatos, interneten megtalálható olyan információkról, amelyek potenciálisan érintetik az érintett magánéletének számos vonatkozását, és amelyeket az említett keresőmotor nélkül nem, vagy csak nagyon nehezen lehetett volna összekapcsolni, és így az érintett többé-kevésbé részletes profilját lehet létrehozni. Ezenkívül az érintett említett jogaiba történő beavatkozás mértékét megsokszorozza az internet és a keresőmotorok modern társadalomban betöltött jelentős szerepe, mivel ezek az ilyen találati listán szereplő információknak mindenütt jelenvaló jellegét kölcsönözik [...]”¹⁰⁴

A Bíróság a fentiek alapján kimondta, hogy a keresőmotor működtetője köteles arra, hogy az egy személy nevére való keresés nyomán megjelenő találati listáról törölje a harmadik fél által közzétett és e személlyel kapcsolatos információkat tartalmazó weboldalakra mutató linkeket abban az esetben is, ha ezt a nevet vagy az ilyen infor-

¹⁰¹ Érdemes azt is megjegyezni, hogy a felperesi álláspont megjelent már korábban is európai bírósági ítéletben, ugyanis az Emberi Jogok Európai Bírósága az Aleksey Ovchinnikov ügyben kimondta, hogy „bizonyos esetekben a már közzétett információ reprodukcióját meg lehet tiltani, például egy olyan magánszemély privát életéről szóló információknak a tovább terjesztése érdekében, amelyek nem érintenek semmilyen általános fontossággal bíró közéleti vitát.” Emberi Jogok Európai Bírósága: Aleksey Ovchinnikov vs Russia, Application no. 24061/04, 2010.12.16., 50. paragrafus.

¹⁰² Opinion of Advocate General Jääskinen on case C-131/12.

¹⁰³ Opinion of Advocate General Jääskinen on case C-131/12., 133. pont.

¹⁰⁴ C-131/12., 80. pont.

mációkat korábban vagy egyidejűleg nem törölték ezekről a weboldalakról, mégpedig adott esetben akkor is, ha önmagában az említett oldalakon történő közzététel jogszerű.

Azt ugyan *expressis verbis* nem mondta ki a Bíróság, hogy a keresőmotor-szolgáltatás nem lehet a szólás szabadság alanya, azonban közvetve levezethető abból, hogy az ítélet szerint a keresőmotorral szembeni beavatkozásnak kizárólag a szolgáltató gazdasági érdekeivel kell összhangban lennie.¹⁰⁵ Az ítélet tehát közvetítő szolgáltatóként tekint a keresőmotor-szolgáltatóra. Éppen ezért különösen érdekes, és véleményem szerint problémás az ítélet utolsó pontja, mely szerint:

„[...] az érintett kérheti, hogy a kérdéses információt többé ne tegyék egy ilyen találati lista segítségével hozzáférhetővé a nagy nyilvánosság számára, e jogok főszabálya szerint nemcsak a keresőmotor működtetőjének gazdasági érdekét előzik meg, hanem a nyilvánosság ahhoz fűződő érdekét is, hogy az e személy nevére vonatkozó keresés során meg lehessen találni az említett információt. Nem ez a helyzet ugyanakkor abban az esetben, ha valamilyen sajátos okból kifolyólag, például a közéletben játszott szerepe folytán úgy tűnik, hogy az érintett alapvető jogaiba való beavatkozást igazolja az említett nyilvánosság ahhoz fűződő nyomós érdeke, hogy a kérdéses információhoz hozzá lehessen férni azáltal, hogy az szerepel a találati listán.”

Az elfeledtetéshez való jog megjelenik, hasonlóan a korábbi adatvédelmi irányelvhez,¹⁰⁶ az uniós jogalkotó által 2016-ban elfogadott új adatvédelmi rendeletben is.¹⁰⁷ A Rendelet 17. cikke értelmében az érintett jogosult arra, hogy kérésére az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül törölje a rá vonatkozó személyes adatokat, az adatkezelő pedig köteles arra, hogy az érintettre vonatkozó személyes adatokat indokolatlan késedelem nélkül törölje, ha – többek között – a személyes adatokra már nincs szükség abból a célból, amelyből azokat kezelték vagy az érintett visszavonja hozzájárulását.

Ugyanakkor a Rendelet, csakúgy mint a korábbi irányelv, egy fontos kivételt is tesz: a személyes adatok további megőrzése jogszerűnek tekinthető, ha az a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságához való jog gyakorlása miatt szükséges.¹⁰⁸ Sajnos, ahogy a Bíróság e tárgyban hozott ítélete, úgy a Rendelet sem ad további iránymutatást azzal kapcsolatban, hogy mi az a szint, amikor a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságához való jog gyakorlása fontosabb, mint a személyes adatok védelme.

3.2.3. Az európai gyakorlat értékelése

A Bíróság, valamint az új adatvédelmi rendelet az általuk is technikai, közvetítő szolgáltatóknak tartott keresőmotor-szolgáltatókat azzal a felelősséggel (és teherrel) ruházta

¹⁰⁵ Uo. 81. pont

¹⁰⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK irányelve a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, HL L 0031-0050.

¹⁰⁷ Az Európai parlament és Tanács (EU) 2016/679 rendelete, i. m.

¹⁰⁸ Általános adatvédelmi rendelet, (65) preambulumbekzdés, illetve 17. cikk (3) bek. a) pont

fel, hogy a törlési kérelmeket esetről-esetre bírálják el, mérlegelve, hogy az adott információ tartalmával kapcsolatban vajon a nyilvánossághoz fűződő érdek nagyobb-e, mint a kérelmező személyiségi jogának védelméhez fűződő érdek. Megjegyzem, hogy ez a megoldás egy az egyben tükrözi az Európa Tanács 2012-es ajánlását a keresőmotorokról.¹⁰⁹

A probléma véleményem szerint az, hogy ezen konkuráló alapjogok mérlegelése egy alkotmányjogász számára is izgalmas kihívás, nemhogy egy technikai szolgáltató ügyfélszolgálatának. Jääskinen főtanácsnok egyébként éppen erre való tekintettel „óva intette” a Bíróságot, hogy a keresőmotor-szolgáltatóra bízva eseti alapon ennek a mérlegelését, mivel álláspontja szerint ez „valószínűleg minden vitatott link esetében automatikus törlést vagy kezelhetetlen számú kérelmet fog eredményezni a legnagyobb és legnépszerűbb” keresőmotor szolgáltatásoknál.¹¹⁰

A Google 2017. december 19-ig összesen 1.990.780 törlési kérelmet dolgozott fel, az esetek 43,2%-ában eleget téve ennek, 56,8%-ában viszont elutasítva azt.¹¹¹ A Bíróság által biztosított jogot azonban sokan visszaélés-szerűen gyakorolják, több politikus törltetni akarta például az újrávalasztására nézve veszélyt jelentő cikkek indexálását, de ugyanígy előfordult, hogy bűnözők¹¹² (például pedofilok) kérték a róluk bűnelkövetésükkel kapcsolatos tartalmak törlését. A problémát alapvetően az jelenti, hogy a Google számos esetben törlött olyan információkat is, amelyekkel kapcsolatban egyértelműen fontosabb érdek fűződött a nyilvánossághoz, mint a kérelmező magánéletének védelméhez.¹¹³

Véleményem szerint az európai joggyakorlat helyesen kezeli technikai szolgáltatóként a keresőmotor-szolgáltatókat, azonban az információhoz való hozzáférés szempontjából veszélyesnek tartom, ahogy mind a Bíróság, mind az új adatvédelmi rendelet ezen technikai szolgáltatókra bízva annak mérlegelését, hogy egy adott információ vonatkozásában a kérelmező egyéni érdeke vagy a nyilvánosság érdeke fontosabb-e. A fent bemutatott statisztika pedig jól példázza, hogy a Google valódi tartalmi felülvizsgálatot tart az egyes kérelmek esetében, hiszen azok több, mint a felét elutasította. Mindezt súlyosbítja, hogy sem a Bíróság, sem a Rendelet nem ad semmilyen iránymutatást, támaszt a mérlegeléshez.

Állásponatom szerint e feladat keresőmotorokra való testálása ellentmondásban áll azzal, hogy e szolgáltatókat technikai szolgáltatóknak tekintjük, ugyanis ezáltal valódi szerkesztői feladatokat testálunk rájuk. E teher két szempontból is veszélyes lehet. Az első scenárió, hogy a szolgáltatók nem mérlegelnek – félve a perektől – hanem automatikusan eleget tesznek minden kérelemnek.¹¹⁴ Ehhez hasonló jelenséget láthat-

¹⁰⁹ Recommendation CM/Rec(2012)3 of the Committee of Ministers to member States on the protection of human rights with regard to search engines, 2012.04.04, 13. pont.

¹¹⁰ Opinion of Advocate General Jääskinen on case C-131/12., 133. pont.

¹¹¹ <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview>

¹¹² <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3156779/More-280-000-people-ask-Google-right-forgotten-request-MILLION-pages-wiped-search-engine-s-results.html>

¹¹³ <http://www.bbc.com/news/technology-27423527>

¹¹⁴ Maya Hertig RANDALL: Freedom of Expression in the Internet. *Swiss Review of International and European Law*, vol. 26., 2016. 248.

tunk akkor is, amikor a Kúria felelősnek mondta ki az online sajtót a honlapjukon elhelyezett kommentekért, aminek hatására a honlapok megtiltották a kommenteket, az olvasókat inkább a Facebook-ra irányítva, hogy ott nyilvánítsanak véleményt.¹¹⁵ A második lehetőség – mely a Google-t jellemzi –, hogy felvállalja az esetek egyedi elbírálását, szerkesztői szerepkörbe helyezve magát, döntve konkrét tartalmak vonatkozásában, mérlegelve olyan alkotmányos szempontokat, mint a közérdekű adatokhoz való hozzáférés és a személyes adatok védelmének kollíziója.

4. A keresőmotorok szabályozására tett javaslatok

A keresőmotorok szabályozása mind az Európai Unióban,¹¹⁶ mind az Egyesült Államokban¹¹⁷ antitröszt ügyben merült fel, amikor a Google vertikálisan integrált szolgáltatásait előnybe helyezte más, konkurens szolgáltatásokkal szemben és ezáltal a keresőmotor piacon kialakított piaci erőfölényét átemelte más szolgáltatások piacára is (pl. navigáció). Mivel ezen ügyek csak közvetve érintették a keresőmotorok véleménynyilvánítás szabadságára gyakorolt szerepét, ezért részletes ismertetésüktől eltekintek, azonban közvetett hatásuk mégis fontos, ugyanis ezen ügyek kapcsán merült fel a keresőmotorok semlegessége („*search neutrality*”), mint szabályozási cél. Az alábbiakban először a jogirodalom álláspontját ismertetem a keresősemlegesség témakörében, másodsorban pedig az Európai Unió és tagállamainak eddig nyilvánosságra hozott javaslatait, álláspontját ismertetem.¹¹⁸

4.1. A szabályozás megítélése a jogirodalomban

A hálózatsemlegesség körül kialakult vitában a Google egyértelműen az internethozzáférés-szolgáltatók szabályozása mellett foglalt állást, annak érdekében, hogy a hálózaton keresztül továbbított adatok egyenlő elbánásban részesüljenek, tiltva mindenemű részrehajlást az internethozzáférés-szolgáltatók oldaláról. Időközben azonban megjelentek olyan vélemények is, mely szerint a Google ugyanolyan kapuőr az online térben, mint egy internethozzáférés-szolgáltató, ugyanúgy képes arra (és él is e képességével), hogy beleszóljon abba, hogy a felhasználók milyen tartalmakat fogyasztanak. Éppen ezért indokolt lenne a hálózatsemlegesség alapelvét kiterjeszteni a rájuk is.

2010-ben a New York Times szerkesztői levélben hívták fel a figyelmet arra, hogy a Google a keresési eredmények befolyásolásával céget tehet tönkre, alapvetően

¹¹⁵ Kúria Pfv.IV.20.217/2012/5. számú ítélete, bővebben ld. BARTÓKI-GÖNCZY Balázs – POGÁCSÁS Anett: Egyéb online tartalmak szabályozási kérdései. In: KOLTAY András – NYAKAS Levente (szerk.): *Magyar és európai médijog*. Complex, 2012.

¹¹⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1784_en.htm

¹¹⁷ <https://www.ftc.gov/enforcement/cases-proceedings/google-inc>

¹¹⁸ Tekintettel arra, hogy az Egyesült Államok kormánya – a kialakult bírói gyakorlat okán – nem foglalkozott a kérdés ex ante szabályozásával, így az amerikai megközelítés a jogirodalom elemzésére korlátozódik.

meghatározza, hogy milyen tartalomhoz férünk hozzá.¹¹⁹ Marissa Mayer, a Google akkori alelnöke, válaszában igyekezett lebeszélni arról a szabályozó hatóságot, hogy a hálózatsemlegességgel párhuzamot vonva szabályozás alá vonja a keresőmotorokat, kikényszerítve a „keresősemlegességet”. Érvelése szerint a semlegesség előírása visszavetné az innovációt és az online keresést egy alapfunkcióvá, árucikké silányítaná.¹²⁰

A keresőmotorok ex ante szabályozásának kérdése a jogirodalmat is megosztja. A szabályozáspárti Pasquale szerint fontos társadalmi érdek a keresőmotorok működését átláthatóvá tenni, illetve létrehozni egy szabályozó hatóságot, amely képes ellenőrizni tevékenységüket.¹²¹ Pasquale rámutat arra, hogy a nagy közvetítőszolgáltatókkal szemben alkalmazott versenyjogi, szerzői jogi, adat- és fogyasztóvédelmi szabályok éppannyira alkalmasak a szólásszabadság erősítésére, mint gyengítésére. A keresőmotorokkal szemben elvárt semlegesség, mint szabályozási cél, pedig azt a célt szolgálja, hogy a vélemények piaca ne torzulhasson e magáncégek mérete, hálózati ereje és beavatkozási képessége okán.¹²²

A transzparencia ellenőrzésére Sullivan egyenesen ombudsmani hivatal felállítását javasolja, akihez a keresőmotor által hátrányos megkülönböztetésben részesített honlapok szerkesztői fordulhatnának.¹²³ Moffat javaslata szerint azonban egy állami hatóság nem tudná hatékonyan ellátni a feladatát, ő sokkal inkább az amerikai szövetségi bíróságokra bízna a keresőmotorok felügyeletét.¹²⁴ Hazan érvelése szerint kötelezni kellene a Google-t arra, hogy keresőmotorja forráskódját nyitottá tegye, ezzel lehetővé téve, hogy a Google vertikálisan integrált szolgáltatásaival versenyző szolgáltatások ugyanolyan eséllyel jelenjenek meg a keresési találatok között.¹²⁵

Chandler szerint azonban nem lehet erős szabályozás alá vonni a keresőmotorokat. Álláspontja szerint kizárólag jogsértés esetén lenne szabad megengedni, hogy tartalmak indexálását megszüntessék. Továbbá tiltani javasolja a keresési eredmények manipulálását, ami alól kizárólag azon esetek jelenthetnének kivételt, amikor visszaélnék az rendszerrel.¹²⁶

A keresősemlegesség szabályozás pártiakkal szemben többen úgy vélik, hogy indokolatlan, sőt káros lenne az állam beavatkozása a piaci folyamatokba. Goldman sze-

¹¹⁹ The Google Algorithm. *New York Times*, July 14., 2010. <http://www.nytimes.com/2010/07/15/opinion/15thu3.html>,

¹²⁰ Marissa MAYER: Do not neutralise the web's endless search. <https://www.ft.com/content/0458b1a4-8f78-11d6-8df0-00144feab49a>; ld. még Marcelo THOMPSON: In search of Alterity – On Google, Neutrality, and Otherness. *Tulane Journal of Technology & Intellectual Property*, vol. 14., 2011. 137–190., 147.

¹²¹ Frank PASQUALE: Internet Nondiscrimination Principles – Commercial Ethics for Carriers and Search Engines. *The University of Chicago Legal Forum*, 2008. 263–299., 286.

¹²² PASQUALE i. m. 489.

¹²³ <https://searchenginewatch.com/sew/news/2058326/google-ombudsman-search-ombudsman-great-idea-bring-them-on>

¹²⁴ Viva R. MOFFAT: Regulating Search. *Harvard Journal of Law & Technology*, vol 2., 2009. 475–513., 499.

¹²⁵ Joshua G. HAZAN: Stop Being Evil – A Proposal for Unbiased Google Search. *Michigan Law Review*, vol. 111., 2013. 789–820.

¹²⁶ CHANDLER i. m. 1117.

rint szükségtelen az állami beavatkozás, mivel a piaci verseny, illetve a technológiai fejlődés kikényszeríti a keresőmotor-szolgáltatók semleges magatartását.¹²⁷ Állítását öt évvel később, 2011-ben is fenntartotta, annak ellenére, hogy egyértelművé vált: a Google szinte monopol szolgáltató a keresőmotorok piacán Európában és az Egyesült Államokban is. Utóbbi tanulmányában is úgy véli, hogy amennyiben a Google visszaél kapuőr szerepével, akkor az internetezők majd az „egerükkel szavaznak” és nem használják többé a szolgáltatást. A keresősemlegességgel, mint szabályozási céllal sem ért egyet, véleménye szerint a hálózatsemlegesség kérdésével párhuzamot vonni olyan, mintha almát a körtével hasonlítanánk össze.¹²⁸

Crane szintén elveti a keresőmotorok szabályozását, mivel álláspontja szerint egy általános keresősemlegesség szabályozás komolyan veszélyeztetné az internet organikus fejlődését.¹²⁹ Érvéle szerint a szabályozást pártolók a múltban élnek, ahol az internet valódi értékét a honlapok jelentették, a keresőmotor-szolgáltatók pedig egyszerű közvetítők voltak azzal az egyértelmű céllal, hogy megtalálják a „legjobb és leghasznosabb” tartalmakat. Ezzel szemben mára a keresőmotor-szolgáltatók olyan „integrált információs portálokká” váltak, amelyek nem csak a harmadik személyek által generált tartalmakhoz juttatják el a felhasználót, hanem immár maguk adják meg a választ, saját vertikálisan integrált szolgáltatásaikon keresztül (pl. Google Maps, YouTube, Gmail stb.). Crane úgy gondolja, hogy amennyiben megtiltanánk a Google-nek, hogy a felhasználók igényeit kiszolgálva saját szolgáltatásait kínálja fel, egyenlő feltételeket teremtve a versenytársaknak, azzal megfojtanánk az új, innovatív szolgáltatások fejlődését, melyben az új online óriáscégek élen járnak.¹³⁰

Ezzel hasonló álláspontra helyezkedett Manne és Wright is, akik szerint a vertikális integrációból fakadó előnyök ex ante szabályozása, illetve versenyjogi tiltása (azaz, annak korlátozása, hogy a Google előnyben részesítse a keresési eredmények között a saját szolgáltatásait) visszavetné az innovációt egy olyan dinamikusan fejlődő piacon, mint a keresőmotorok piaca.¹³¹

Végül, érdemes megemlíteni Grimmelmann szkeptikus álláspontját is azzal kapcsolatban, hogy a gyakorlatban átültethető-e egyáltalán a hálózatsemlegességre vonatkozó elvek a keresőmotorok tevékenységére.¹³² Először is az egyenlő elbánás, mint a hálózatsemlegesség alapja, szembe megy magával a keresőmotorok lényegével: sor-

¹²⁷ Eric GOLDMAN: Search Engine Bias and the Demise of Search Engine Utopianism. *Yale Journal of Law and Technology*, vol 1., 2006. 188–200.

¹²⁸ GOLDMAN (2011) i. m. 107.

¹²⁹ Daniel A. CRANE: Search Neutrality as an Antitrust Principle. *George Mason Law Review*, vol. 19., 2012. 1199–1209., 1199.; ld. még Daniel A. CRANE: After Search Neutrality – Drawing a Line between Promotion and Demotion. *Journal of Law for the Information Society*, vol 9., 2014., 397–406.

¹³⁰ CRANE (2012a) i. m. 1205., valamint Daniel E. CRANE: Search Neutrality and Referral Dominance. *Journal of Competition Law & Economics*, vol. 8., 2012., 459–468., 467.

¹³¹ Geoffrey A. MANNE – Joshua D. WRIGHT: If Search Neutrality is the Answer, What’s the Question? *Columbia Business Law Review*, vol. 1., 2012. 152–239., 238–239.

¹³² James GRIMMELMANN: Some Skepticism about Search Neutrality. In: Berin SZOKA –Adam MARCUS (ed.): *The Next Digital Decade – Essays on the Future of the Internet*. TechFreedom, 2011. 435–459.

rendet felállítani a tartalmak között.¹³³ Másodsorban az objektivitás, a relevancia, mint elvárás a keresőmotorokkal szemben, sem megfogható a gyakorlatban, hiszen a keresés – a felhasználó szempontjából – természetéből fakadóan szubjektív. Ha keresett kifejezés például az, hogy „alma”, akkor ki dönti el, hogy a releváns találat egy zöld alma, egy Apple számítógép vagy Fiona Apple énekesnő? Már csak azért sem várható el mindig az objektivitás, relevancia a keresőmotor-szolgáltatóktól, hiszen a keresés mindig bizonytalan, nem lehet eredménykötelezettséget elvárni velük szemben.¹³⁴ Végül, a leggyakrabban javasolt kötelezettség, az átlátható működés is problémákat vetne fel a gyakorlatban Grimmelmann szerint. Először is a keresési algoritmus üzleti titok, mely az egyik legfontosabb értéke egy szolgáltatónak, másodsorban pedig irreális azt várni, hogy több mint 200 különböző faktoron alapuló, évente ötszáz alkalommal módosított algoritmus nyilvánosságra hozatalával elérnék a kívánt célt.¹³⁵

4.2. Szabályozási kezdeményezések uniós szinten

Az Európai Bizottság 2007-es munkaanyaga foglalkozott először uniós szinten a keresőmotorok lehetséges hátrányaival. A médiapluralizmus uniós helyzetét vizsgáló tanulmány szerint fennáll annak a kockázata, hogy a keresőmotorok csökkenthetik a médiapluralizmust azáltal, hogy manipulálják a keresési eredményeket és a felhasználókat a fizetett hirdetések felé orientálják, azonban – mivel nincs akadálya új keresőmotorok megjelenésének a jövőben – így ez nem jelent olyan fenyegetést, amely indokoltá tenné az állami beavatkozást.¹³⁶

A legrészletesebb ajánlást a keresőmotorokkal kapcsolatban az Európa Tanács dolgozta ki 2012-ben.¹³⁷ A Tanács – az ajánláshoz fűzött magyarázatában – elismeri, hogy a keresőmotorok kulcsszerepet játszanak az információhoz, véleményekhez és egyéb tartalmakhoz való hozzáférésben, mely alapvető fontosságú az egyén véleményének kialakításában társadalmi, politikai, kulturális és gazdasági kérdésekben. Továbbá a keresőmotorok egyre fontosabb eszközei az állampolgároknak a tömegmédiához való hozzáférésben is.¹³⁸ Mindazonáltal fennáll a veszélye annak, hogy a felhasználók nagyon kevés keresőmotor szolgáltatását veszik igénybe, amely felveti az információforrások sokszínűségének kérdését, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az általuk felkínált keresési eredmények nem teljes körűek vagy semlegesek. Etekintetben pedig

¹³³ Uo. 442.

¹³⁴ Uo. 443.

¹³⁵ Uo. 455.

¹³⁶ European Commission Staff Working Document, Media pluralism in the Member States of the European Union. SEC(2007) 32.

¹³⁷ Recommendation CM/Rec(2012)3 of the Committee of Ministers to member States on the protection of human rights with regard to search engines, 2012. 04. 04.

¹³⁸ Appendix to Recommendation CM/Rec(2012)3 of the Committee of Ministers to member States on the protection of human rights with regard to search engines, 2012. 04. 04., 1. pont

bizonyos tartalmak indokolatlan előnyben részesülhetnek,¹³⁹ a keresőmotorok pedig erről nagyon kevés vagy általános tájékoztatással szolgálnak.¹⁴⁰

Az Európa Tanács álláspontja szerint tehát a keresőmotorok algoritmusainak felépítése, egyes tartalmak indexálásának megszüntetése vagy az adott tartalom hátrébb sorolása, a piaci koncentráció és az átláthatóság hiánya hátrányosan is befolyásolhatják a véleménynyilvánítás szabadságát.¹⁴¹ Ezen kockázatok csökkentése érdekében a Tanács – a véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása céljából – három fontos intézkedést szorgalmazott. Először is növelni kell a keresőmotorok átláthatóságát az információ kiválogatása, rendezése és eltávolítása szempontjából, a vélemények sokszínűsége és az azokhoz való hozzáférés biztosítása érdekében. Másodsorban arra kell bátorítani a keresőmotorokat, hogy csak az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk 2. bekezdésében meghatározott indokokra hivatkozva távolítsanak el tartalmakat, azaz amennyiben az adott tartalomhoz való hozzáférés korlátozásának indoka a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogainak védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása. Végül az Európa Tanács hangsúlyozza az oktatás szerepét is, hiszen ez teszi lehetővé, hogy a felhasználók tisztában legyenek azzal, hogy például egy adott tartalom előkelő helyen való rangsorolása még önmagában nem jelenti annak igazságát, relevanciáját.¹⁴²

Az Európai Bizottság 2013-ban adta ki Zöld Könyvét¹⁴³ a konvergens audiovizuális világról, melyben a pluralizmussal kapcsolatban hangsúlyozza, hogy változóban van az emberek viszonyulása az információkhoz. A szűrési lehetőségeknek, többek között a személyre szabott keresési eredményeknek köszönhetően a felhasználók könnyebben juthatnak hozzá az érdeklődési körüknek és a szemléletüknek megfelelő hírekhez és információkhoz. Az ilyen szűrési és személyes beállítási lehetőségek egyrészt valóban a polgárok érdekeit szolgálják, mivel lehetővé teszik a hatékony böngészést a digitális környezetre jellemző információtengerben, emellett pedig egyéni igényekre szabott szolgáltatásokat kínálnak a felhasználóknak. Másrészt viszont mindez alááshatja a médiának a közszférában betöltött szerkesztői szerepét, miközben hozzájárul a platformok szolgáltatóinak, például az online vállalatoknak a megerősödéséhez. Az utóbbi jelenség nemcsak azt határozhatja meg, hogy milyen tartalmak hozzáférhetőek, hanem a fogyasztók választásaira is kihathat, például bizonyos tartalmak kiemelt felülethez juttatásával vagy annak megvonásával, a menük módosítási lehetőségeinek korlátozásával vagy bizonyos alkalmazások letiltásával. Mindez befolyásolhatja a fogyasztók számára ténylegesen elérhető, a különböző véleményeknek teret adó médiakínálatot, és olyan helyzetet idézhet elő, amelyben a fogyasztók tudtuk nélkül kiszolgáltatottá vál-

¹³⁹ Uo. 2. pont.

¹⁴⁰ Uo. 3. pont.

¹⁴¹ Uo. 5. pont.

¹⁴² Uo. 8. pont.

¹⁴³ EUROPEAN COMMISSION: *Green Paper „Preparing for a Fully Converged Audiovisual World: Growth, Creation and Values”*. COM(2013) 231 final, 2013. 04. 24.

nak. A médiavilág magas színvonalú működésének alapvető feltétele, hogy a felhasználók számára többféle, értékes tartalmat kínál és nyitott platform legyen elérhető.¹⁴⁴

Mindezekre tekintettel a Bizottság arra kérdésre kereste a választ a Zöld Könyvet követő nyilvános konzultáción, hogy szükség van-e uniós szintű beavatkozásra a szűrési módszereknél előzetesen meghatározott választási lehetőségek esetében, például a keresőmotoroknál.¹⁴⁵

Több száz észrevétel érkezett a nyilvános konzultáció során, a válaszadók között megtalálhatjuk ugyanúgy a piaci szereplőket, mint a tagállami szabályozóhatóságokat.¹⁴⁶ Több tagállam médiahatósága, egyéb közhatalmi szerve, valamint a magánszemélyek és piaci vállalatok többsége arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tartalmak előszűrése potenciális veszélyt jelenthet a média szabadságára és a pluralizmusra, mely indokoltá teszi az állami beavatkozást. Ezzel szemben néhány válaszadó úgy vélte, hogy nem alátámasztott bizonyítékokkal a szabályozás szükségessége. Ez utóbbiak véleménye szerint a tartalmak keresőmotorok általi előszűrése kifejezetten hasznos az internet korában, amikor beláthatatlan mennyiségű tartalom érhető el. Továbbá, tudományosan nem alátámasztott az az állítás, mely szerint a tartalmak előszűrése az információhoz való hozzáférés valódi korlátja lenne.¹⁴⁷

Az ex ante szabályozást ellenzők érvelése szerint a versenyjog, illetve egyéb horizontális jogterületek (pl. adatvédelem, szerzői jog, fogyasztóvédelem) már jelenleg is megfelelő védelmet biztosítanak, amit maximum egy hatékony önszabályozási rendszerrel lehet kiegészíteni. Ezzel szemben az erősebb állami beavatkozást sürgetők három területet jelöltek meg, mint szabályozási célt. A legfontosabb javasolt intézkedés az – a szinte minden válaszban megjelenő – átláthatóság erősítése lenne, különös tekintettel a kilitázott tartalmak kiválasztására. Másodsorban, javaslatként fogalmazódott meg a keresőmotorok funkcionális szétválasztása annak érdekében, hogy a Google által folytatott hirdetési tevékenység teljesen egyértelműen elhatárolódjon a keresőmotor-üzemeltetéstől. Végül, többen amellet érveltek, hogy a kulcs a felhasználók tudatos-ságának növelése.¹⁴⁸

Az Európai Parlament szintén reagált a Bizottság Zöld Könyvére,¹⁴⁹ melyben rámutatott, hogy alapvetően fontos egyértelműsíteni azokat a módszereket, amelyek mentén az algoritmusokon alapuló döntéseket meghozzák, valamint, hogy ezen algoritmusok használata során elő kell mozdítani az átláthatóságot. Felhívja ezért a Bizottságot és a tagállamokat, hogy vizsgálják meg az algoritmusok alkalmazásával kapcsolatos potenciális hibákat és elfogultságokat a diszkrimináció, a tisztességtelen gyakorlatok, illetve

¹⁴⁴ Uo. 15–16.

¹⁴⁵ Uo. 16.

¹⁴⁶ European Commission: Summaries of the replies to the public consultation launched by the Green Paper „Preparing for a Fully Converged Audiovisual World: Growth, Creation and Values”. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/publication-summaries-green-paper-replies>

¹⁴⁷ Uo. 59.

¹⁴⁸ Uo. 60.

¹⁴⁹ Az Európai Parlament 2017. június 15-i állásfoglalása az online platformokról és a digitális egységes piacról [2016/2276(INI)].

a magánélethez való jog sérelmének megelőzése érdekében.¹⁵⁰ Ami a szabályozási beavatkozás mikéntjét illeti, az Európai Parlament hangsúlyozza, hogy a felhasználókat egyértelmű, pártatlan és átlátható tájékoztatással kell ellátni a nekik nyújtott információ szűrési, rangsorolási, támogatási, személyre szabási vagy ellenőrzési kritériumairól, illetve leszögezni, hogy egyértelmű különbséget kell tenni a támogatott és az egyéb tartalmak között.¹⁵¹

Végül az Európai Bizottság 2016 májusában jelentette meg közleményét az online platformok és a digitális egységes piac viszonyáról, melyben természetesen érintette a keresőmotoroknak a véleménynyilvánítás szabadságára gyakorolt hatását is.¹⁵² A Bizottság először is megerősíti, hogy a keresőmotorok nem a szólásabadság alanyai, hanem az online platformok közé tartoznak, akiknek felelőssége indokolatlan korlátozott az Eker. irányelv alapján.¹⁵³ Továbbá a Bizottság hangsúlyozza, hogy:

„nagyobb fokú átláthatóságra van szükség ahhoz is, hogy a felhasználó megértse, hogyan történik a neki bemutatott információk szűrése, formálása és személyre szabása, különösen akkor, amikor az ilyen információ vásárlási döntéseket alapoz meg, vagy befolyásolja a polgári vagy demokratikus életben való részvételt. A piacok hatékony működését segíti és a fogyasztói jólétet mozdítja elő az, ha a fogyasztó megfelelő tájékoztatást kap az általa online megtekintett vagy fogyasztott termékről.”¹⁵⁴

Mindezt a Bizottság azzal támasztja alá, hogy a témában tartott nyilvános konzultációján a válaszadók 75%-a igényelt nagyobb átláthatóságot különösen azzal kapcsolatban, hogy a platformok javadalmazása hogyan befolyásolja a keresőgépek eredményeinek listázását.¹⁵⁵

Ami az ezen túlmutató állami beavatkozást illeti, a Bizottság óvatosságra int:

„Jelenleg Európa jövőbeli világpiaci versenyképességének biztosítása szempontjából az Európai Unió számára az jelenti talán a legnagyobb kihívást, hogy ezeken a területeken eredményesen ösztönözze az innovációt a fogyasztók és más felhasználók jogos érdekeinek megfelelő védelme mellett. Megfelelő esetekben az ön- és társszabályozással gyakran jobb eredményeket lehet elérni az erős platform ökoszisztémák fejlődésének elősegítésében, és ez a fajta szabá-

¹⁵⁰ Uo. 20. pont.

¹⁵¹ Uo. 56. pont.

¹⁵² Európai Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak: Online platformok és a digitális egységes piac Lehetőség és kihívás Európa számára, COM(2016) 288 final, 2016. 05. 25.

¹⁵³ Uo. 2.

¹⁵⁴ Uo. 12.

¹⁵⁵ Uo. 11.

lyozás kiegészítheti vagy megerősítheti a platformok egyes tevékenységeire nézve már hatályban lévő jogszabályokat.”¹⁵⁶

Az Európai Parlament a Bizottság közleményére reflektálva elfogadott 2017. júniusi állásfoglalásában¹⁵⁷ megállapítja, hogy az online platformok egyre nagyobb szerepet töltenek be a hírek és a polgárok számára és a demokrácia működése szempontjából értékes egyéb információk megosztásában és ezek elérhetőségének biztosításában.¹⁵⁸ Éppen ezért alapvetően fontos egyértelműsíteni azokat a módszereket, amelyek mentén az algoritmusokon alapuló döntéseket meghozzák, valamint ezen algoritmusok használata során elő kell mozdítani az átláthatóságot. Az Európai Parlament felhívja ezért a Bizottságot és a tagállamokat, hogy vizsgálják meg az algoritmusok alkalmazásával kapcsolatos potenciális hibákat és elfogultságokat a diszkrimináció, a tisztességtelen gyakorlatok, illetve a magánélethez való jog sérelmének megelőzése érdekében.¹⁵⁹ Továbbá hangsúlyozza azt is, hogy a felhasználókat egyértelmű, pártatlan és átlátható tájékoztatással kell ellátni a nekik nyújtott információ szűrési, rangsorolási, támogatási, személyre szabási vagy ellenőrzési kritériumairól, illetve, hogy egyértelmű különbséget kell tenni a támogatott és az egyébként tartalmak között.¹⁶⁰

4.3. Szabályozási kezdeményezések tagállami szinten

Bár Németország¹⁶¹ és az Egyesült Királyság¹⁶² is komoly hangsúlyt helyezett az online platformok társadalmunkban betöltött szerepére, a keresőmotorok véleménynyilvánítás szabadságra gyakorolt hatásával Franciaország foglalkozott behatóan, így jelen tanulmány keretében ez utóbbi munkájának eredményeit ismertetem.

A francia Nemzeti Digitális Tanács (*Conseil national du numérique*) 2014-ben adta ki első jelentését, melynek középpontjában a platformok semlegessége állt.¹⁶³ A Tanács ebben számos olyan kijelentést fogalmazott meg, amelyek egyértelműen mutatják a francia állam elszántságát arra, hogy piaci kudarcok esetén ex ante beavatkozással is készek biztosítani az állampolgárok érdekeinek védelmét. Ahogy a Tanács fogalmaz,

¹⁵⁶ Uo. 17.

¹⁵⁷ Az Európai Parlament 2017. június 15-i állásfoglalása az online platformokról és a digitális egységes piacról [2016/2276(INI)].

¹⁵⁸ Uo. 20. pont.

¹⁵⁹ Uo. 12. pont.

¹⁶⁰ Uo. 56. pont.

¹⁶¹ Bundeskartellamt Paper on Platform Market Power – Results and Recommendations. https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/DE/Berichte/Think-Tank-Bericht-Kurz Zusammenfassung_Englisch.pdf?__blob=publicationFile&v=2

¹⁶² HOUSE OF LORDS: Select Committee on European Union, 10th Report of Session 2015–16. *Online Platforms and the Digital Single Market*, 2016. <https://publications.parliament.uk/pa/ld201516/ldselect/ldcom/129/129.pdf>

¹⁶³ Conseil national du numérique: Neutralité des plateformes – Réunir les conditions d’un environnement numérique ouvert et soutenable, https://cnumerique.fr/wp-content/uploads/2014/06/CNNum_Rapport_Neutralite_des_plateformes.pdf

a platformok – ideértve természetesen a keresőmotor-szolgáltatókat is – nem jöhetnek ki a területük. Közvetítő jellegűknél fogva befolyásolják a felhasználók, illetve a szolgáltatást nyújtók kapcsolatát az online térben. Ezért a digitális társadalomban betöltött szerepük alapján bizonyos felelősséget is vállalniuk kell. A Tanács szerint éppen ezért itt az ideje a „nélkülözhetetlen infrastruktúra” jogalkalmazás által kialakított doktrínáját ezen új típusú szolgáltatásokra is kiterjeszteni. Ezen túlmenően a Tanács – témánk szempontjából – az alábbi javaslatokat fogalmazta meg:

- Létre kell hozni egy minősítő ügynökséget, melynek feladata az online platformok semlegességének megítélése. Ezen ügynökség lehet állami, piaci szereplő is.
- Meg kell határozni, hogy pontosan mit értünk az átláthatóság követelménye alatt, különös tekintettel az algoritmusok átlátható működésére. Biztosítani kell többek között, hogy a különböző keresési eredmények teljesen transzparensnek legyen a tekintetben, hogy abból kizártak-e bizonyos tartalmak, illetve vannak-e privilegizált információk. Ugyanígy a tartalomszolgáltatókat értesítenie kell a keresőmotoroknak, amennyiben tartalmukat hátra sorolja.

A Tanács 2015-ben jelentette meg második, több száz oldalas jelentését „Digitális ambíció”¹⁶⁴ címmel, melynek fókuszában a platformok „lojalitása” mint velük szemben támasztott elvárás, állt. De mit is ért a Tanács lojalitás alatt? Az információs önrendelkezési jogból levezetve, „*az elv célja a platform és a felhasználó közötti strukturális aszimmetria kiegyenlítése, annak érdekében, hogy a felhasználó ne maradjon magára jogai védelme során.*” Ebből fakadóan a monopol helyzetben lévő online platformoknak lojálisnak kell lenniük a saját vállalatukhoz, amelyeket az előfizetők felé kommunikálnak. Azaz, nem manipulálhatják a keresőmotorok például a keresési eredményeket, miközben azt hirdetik, hogy a keresés objektív és a fő szempont a relevancia. Érdekes látni, hogy az amerikai Grimmelmann által használt, hasonló tartalmú lojalitás-kritérium miképpen válik egy évvel később egy uniós tagállam mottójává is. A lojalitás fogalma átültetésre is került a keresőmotorokat is magában foglaló online platformokkal kapcsolatban a fogyasztóvédelmi törvénybe.

Álláspontom szerint egy nagyon széleskörű, ex ante szabályozás nem indokolt, azonban két olyan terület van, ahol – akár az önszabályozás eszközeivel – csökkenteni lehet a keresőmotorok véleménynyilvánítás szabadságára jelentett kockázatait. Az első az átláthatóság követelménye, azaz lehetővé tenni, hogy a felhasználók megértsék, hogyan történik a neki bemutatott információk szűrése, formálása és személyre szabása. A másik terület, ahol indokolt lenne előrelépni, az az oktatás területe. A felhasználókat érzékenyebbé kell tenni a potenciális kockázatokra, illetve fel kell őket vértetni a megfelelő ismeretekkel, például azzal, hogy miképpen tudják inaktíválni azt, hogy a keresési eredmények személyre szabottak legyenek, ezzel csökkentve a szűrőbuborék által jelentett kockázatot.

¹⁶⁴ Conseil national du numérique: Ambition numérique – Pour une politique française et européenne de la transition numérique, <https://contribuez.cnnumerique.fr/sites/default/files/media/CNNum--rapport-ambition-numerique.pdf>

5. Összegzés

A keresőmotor-szolgáltatás mára nélkülözhetetlen pillére az információs társadalomnak, hiszen nélkülük nem lennének képesek navigálni az internet „információ tengerén”. Számos előnyük mellett azonban kockázatot is jelentenek a véleménynyilvánítás és az információhoz való hozzáférés szabadságának szempontjából. Szerepükből fakadóan kapuőrök, akiknek lehetőségük van dönteni afelől, hogy milyen tartalmakhoz férünk hozzá. Számos példa mutatja, hogy az objektív, relevancián alapuló organikus keresési eredmények mellett a Google gyakran egyes tartalmakkal kapcsolatban szubjektíven manipulálhatja a keresési eredményeket, azokat pozitívan vagy negatívan diszkriminálva. Emellett a keresőmotor-szolgáltatók egyre inkább a kereső személyére szabják a keresési eredményeket, a szokásainkból, sőt akár politikai meggyőződésünkből kiindulva. E szűrőbuborék veszélyezteti a „nyilvános fórum” és „deliberatív demokrácia” eszméjét, ugyanis egy demokrácia állampolgárainak szabadságához a különféle témák és vélemények megismerése szükséges.

Annak eldöntése érdekében, hogy indokolt-e az állami beavatkozás e kockázatok csökkentése érdekében, először azt kell tisztázni, hogy pontosan milyen szolgáltatás a keresőmotor-szolgáltatás: médiaszolgáltatáshoz hasonló szerkesztői tevékenység, avagy egyszerű technikai szolgáltatás, ami inkább a tárhelyszolgáltatáshoz hasonlítható. Másképpen fogalmazva: szólás-e a keresési eredmény, tekinthető-e a keresőmotor-szolgáltató véleményének vagy a „gépek nem beszélnek”,¹⁶⁵ a szólásszabadság ilyen tág értelmezése pedig értelmetlen, sőt kontraproduktív. Mint láttuk, az Egyesült Államok bíróságai – az amerikai jogirodalom számos kritikája mellett – azon az állásponton vannak, hogy a keresőmotor véleményt nyilvánít, szerkeszt, tehát jogosult az Első Alkotmánykiegészítés által nyújtott széleskörű védelemre. Sőt, a Communications Decency Act alapján a keresőmotor-szolgáltató nem vonható felelősségre a kilistázott keresési eredmények jogsértő jellege miatt. E helyzetet a Google ki is használja az Egyesült Államokban, „énképét” az adott jogvita természetére alapján megalkotva. Amikor adatvédelmi ügyekben találják magukat alperesi pozícióban, akkor az Első Alkotmánykiegészítés védelmező pajzsa mögé bújva mondják magukat a szólásszabadság alanyának. Amikor azonban a Google által listázott tartalom szerzői jogot vagy személyiségi jogokat sért, akkor technológiai, közvetítő szolgáltatóként hárítják el a felelősséget, hivatkozva a Decency Act-re.

Sajnos azonban az európai joggyakorlat sem sokkal következetesebb. A unió és tagállami bíróságok közvetítőként kezelik a keresőmotorokat, mindazonáltal az „elfeledtetéshez való jog” korlátjaként a keresőmotor-szolgáltatókra terhelik annak ódiumát, hogy eldöntésük egy adott információval kapcsolatban, hogy annak nyilvánosságához fűződő társadalmi érdek fontosabb-e, mint az egyén személyes adataink védelme. Ehhez pedig támpontot sem az Európai Unió Bírósága, sem a 2018 májusában hatályba lépő adatvédelmi rendelet nem ad. Ez véleményem szerint következetlen döntés, hiszen ezzel a passzív, technikai szolgáltatót aktív szerkesztői szerepkörbe kényszerítik, ráadásul olyan kérdésben, mely egyáltalán nem egyértelmű.

¹⁶⁵ NAVRATYIL i. m. 133.

Mint kifejtettem, e teher két szempontból is veszélyes lehet. Az első scenárió, hogy a szolgáltatók nem mérlegelnek – félve a perekétől –, hanem automatikusan eleget tesznek minden kérelemnek. Ehhez hasonló jelenséget láthattunk akkor is, amikor a Kúria felelősnek mondta ki az online sajtót a honlapjukon elhelyezett kommentekért, aminek hatására a honlapok megtiltották a kommenteket, az olvasókat inkább a Facebook-ra irányítva, hogy ott nyilvánítsanak véleményt. A második lehetőség – mely a Google-t jellemzi –, hogy felvállalja az esetek egyedi elbírálását, szerkesztői szerepkörbe helyezve magát, döntve konkrét tartalmak vonatkozásában, mérlegelve olyan alkotmányos szempontokat, mint a közérdekű adatokhoz való hozzáférés és a személyes adatok védelmének kollíziója.

A keresőmotorok természetesen diszkriminálnak, hiszen a szolgáltatás lényege, célja, hogy tartalmak között különbséget tegyenek. Ami azonban megkülönbözteti a keresési eredményt a keresési eredménytől, az a diszkrimináció motivációja. Amennyiben a lista alapja egy előre definiált, objektív, relevancián alapuló feltételrendszer, akkor „organikus” keresési eredményről beszélünk. Axiómának tekintem, hogy ezen eredmények nem jelentenek problémát a véleménynyilvánítás szabadsága szempontjából, hiszen amennyiben ezt is megkérdőjelezzük, akkor azzal a keresőmotor létjogosultságát vonjuk kétségbe. Ezzel szemben azonban a keresőmotor – eltérve az organikus kereséstől – más motiváció alapján is befolyásolhatja, hogy milyen tartalmakhoz férhetünk hozzá. Ezen belül érdemes elkülöníteni a fizetett pozitív diszkriminációt, illetve az egyéb megfontolásból történő manipulációt. Az előbbi gyakorlatilag a reklám (AdWords például a Google esetében), amikor a tartalom azért kerül – jól elkülönítve a többi eredménytől – a lista élére, mert azért a tartalom előállítója fizetett. Témánk szempontjából a legtöbb kérdést talán az utóbbi kategória jelenti, amikor a keresőmotor-szolgáltató egyes véleményeket, tartalmakat meggyőződése, gazdasági ellenérdekeltsége okán tüntet el, sorol hátrébb vagy épp előrébb (manipulált keresési eredmény).

Kifejtettem, hogy álláspontom szerint a keresőmotor-szolgáltatás az organikus keresési eredmények tekintetében nem tekinthető szólásnak. A listázott tartalommal kapcsolatban az algoritmus készítőjének előzetesen semmilyen információja nincsen, előre kalibrált paraméterek alapján kerül eldöntésre, hogy a keresőmotor „mit gondol” az adott tartalommal kapcsolatban, különösen, ha figyelembe vesszük azt is, hogy a „relevancia” személyre szabott, azaz a kereső személyétől (regisztrált szokásaitól) is függ, hogy milyen tartalmakat ajánl fel a keresőmotor. Márpedig álláspontom szerint az ember (szólásszabadság által védett) véleményt csak olyan dologgal kapcsolatban képes megfogalmazni, amelyet a véleménye kialakítása előtt megismert. Szólásról vélemény szerint kizárólag akkor beszélhetünk a keresőmotorok esetében, amennyiben az organikus keresési eredményeket tudatosan manipulálja annak érdekében, hogy előre soroljon, vagy azáltal, hogy negatívan diszkriminál konkrét tartalmakat az organikus keresési eredményekhez képest. Más kérdés, hogy ezt elfogadhatónak tekintjük-e, hiszen ezzel más véleménynyilvánításhoz való jogát korlátozza, adott esetben megtevesztve ezzel a kereső felhasználót is, aki úgy véli, hogy objektív, relevancián alapuló eredményeket kap. Amennyiben elfogadjuk Grimmelmán azon javaslatát, mely szerint a Google-től elvárható a lojalitás, azaz, hogy felhasználóit ne tévessze meg, akkor nem tekinthetjük elfogadhatónak a manipulált keresési eredményeket, melyek szöges ellentétben állnak a Google hivatalos és publikus „10 parancsolatával”, melynek egyik

fő szabálya, hogy „[Mi, a Google] nagy figyelmet fordítunk arra, hogy csak Téged [a felhasználót] szolgáljunk ki, nem pedig saját céljainkat”.¹⁶⁶

Végül a keresőmotorok kapuőr szerepe, a manipulált keresési eredmények, illetve szűrőbuborékba zárás veszélyei felvetik annak kérdését, hogy indokolt-e, és ha igen, akkor milyen beavatkozás lenne célszerű az állam részéről. Jelenleg nincs speciális szabályozás a keresőmotorokra vonatkozóan, azonban az olyan horizontális jogterületek, mint a versenyjog, adatvédelmi- és szerzői jog természetesen vonatkoznak rájuk. Álláspontom szerint egy nagyon széleskörű, ex ante szabályozás nem indokolt, azonban két olyan terület van, ahol – akár az önszabályozás eszközeivel – csökkenteni lehet a keresőmotorok véleménynyilvánítás szabadságára jelentett kockázatait. Az első az átláthatóság követelménye, azaz lehetővé tenni, hogy a felhasználók megértsék, hogyan történik a neki bemutatott információk szűrése, formálása és személyre szabása. A másik terület, ahol indokolt lenne előrelépni, az oktatás területe. A felhasználókat érzékenyebbé kell tenni a potenciális kockázatokra, illetve fel kell őket vértetni a megfelelő ismeretekkel, például azzal, hogy miképpen tudják inaktíválni azt, hogy a keresési eredmények személyre szabottak legyenek, ezzel csökkentve a szűrőbuborék által jelentett kockázatot.

¹⁶⁶ A Google „hitvallása”: <https://www.google.com/intl/en/about/philosophy.html>